B. N. C
FIRENZE
1035
I

1035,1

Digitized by Google

Fabric. Oratio de Utilitate

XXA
FABR.
1670

MISCELLANEE
1035
1
R. BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE DI FIRENZE

XXVII
FABR

JOANNIS FABRICI
ORATIO INAVGVRALIS
De
VTILITATE
QVAM
THEOLOGIÆ STVDIOSVS EX ITINE-
RE CAPERE POTEST ITALICO.

Adjectis TABULA Figurarum ſive Iconum,
quibus nonnulla de Græcæ & Romanæ Eccleſiæ Riti-
bus dicta, oculis ſubjiciuntur; & NOTIS, ubi multa Orationis
loca illuſtrantur, nec paucæ tàm Novæ, quàm Veteres
Inſcriptiones afferuntur.

AD ILLVSTREM REIP. NO-
RIMB. SENATVM.

ALTDORFFI:
Typis Joh. Henrici Schönnerſtædt,
ANNO DOMINI MDC LXXIIX.

1872

VIRIS

GENEROSIS, MAGNIFICIS, MAXIME STRENUIS AC PRUDENTISSIMIS,

DNN.

DUUMVIRIS, TRIUMVIRIS, SEPTEMVIRIS,

& cæteris Inclutæ Reipublicæ Norimb.

SENATORIBUS,

optimis

PATRIÆ PATRIBUS,

DOMINIS ET MÆCENATIBUS

Suis devotè ac ſubmiſsè colendis

JOANNES FABRICIUS

SALUTEM AC FELICITATEM.

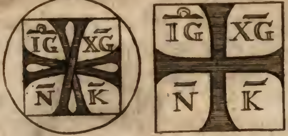
QUum poſt beatum optimè de Studiis tàm Philoſophicis quàm Theologicis meriti Joannis Conradi Dürrl obitum, munus in Academia Altdorffina publicè docendi, Veſtra, PATRES PATRIÆ, benignitate, mihi in Italia adhuc commoranti demandatum, literaq; Vocationis, Veſtro juſſu atq; auctoritate ſcripta, ad me perlata eſſent, ſtatim, ceu fas erat, non modò de regreſſu in Patriam, ſed etiam de materia Orationis Inauguralis cogitare cœpi. Et fortè fortuna in Itinerarium meum incidenti, quaq; in Germania, cùm Superiore tùm Inferiore, nec non in Belgio, & Italia notaveram, relegenti, viſum eſt, haud malè facturum, ſi fructum, quem è tali peregrinatione habere poteſt Theologia Cultor, indicarem atque oſtenderem. Verùm mox deprehendens, multitudine rerum me obrui, atq; Orationem, ſi pergerem, in volumen excreturam; relictis Germania Belgiiq; terminis, intra ſolius Italia fines me continui. Attamen nec de hac etiam omnia, qua Sacrarum Muſarum filiis utilitati atq; ornamento eſſe poſſunt, adducere, ſed potisſima duntaxat delibare licuit: quando enim aliàs ad finem perventum eſſet Orationis? Sed & quò prolixior ea fuiſſet, eò plus olei & opera perdidiſſem: Nam (ne Vos infortunium meum celem, DOMINI *faventisſimi) conſcriptam in Italia uſq; ad Exordium, &*

cum aliis rebus, quæ in Itinere neceſſariæ ſunt, hippoperæ incluſam, furaces neſcio cujus manus, viâ inter Auguſtam Vindelicorum & Norimbergam mediâ, mihi abſtulêre: Ut adeò poſtea actum agere, & Orationem denuò componere coactus fuerim. Quod quidem valdè mihi laborioſum fuit, ne dicã durum, quoniam nec Itinerarium ad manus erat, nec inde petita Excerpta; illud enim in Italia tum hærebat, hæc verò juxta cum Oratione perierant. Veruntamen Deo duce, memoriaq; feliciter & argumenta & res, quibus illa quaſi exemplis illuſtrantur, ſuggerente, ita ſucceſſit labor, ut mox renatam & quaſi repertam Orationem meam cernerem. Quumq; poſtea prædicti quoq; Itinerarii liber allatus eſſet, Inſcriptiones & alia lectu digna exinde depromere, atq; adeò Notas, quæ Orationi lumen fœnerarentur, adjicere licuit lubuitq;. Vobis autem; MÆCENATES atq; PROMOTORES optimi, utrumq; illud, utpote Academici mei laboris primitias, offero jam & conſecro, ut publicum gratitudinis obſervantiæq; erga Vos meæ exſtet monumentum; ac Divinum Numen pariter veneror, det atq; conſervet VOBIS, quicquid ad perpetuam Patriæ Salutem, pacatum & tranquillum Regimen, diuturnam corporum Sanitatem, veram animorum Lætitiam, & magnum Illuſtrium Familiarum Veſtrarum Decus atq; Augmentum poteſt facere.

Altdorffi è Muſeo Idibus Maji A. C. MDCLXXVIII.

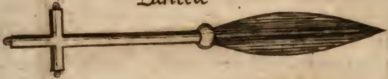
I. *Sanctus Panis*

ΑΓΙΟC ΑΡΤΟC

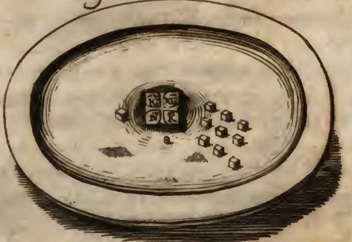
II. ΛΟΓΧΗ

Lancea

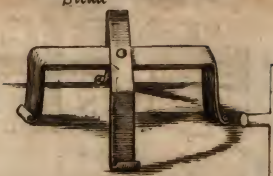

III. ΔΙΣΚΟC

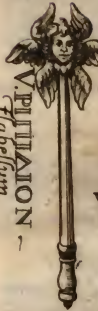
Diſcus

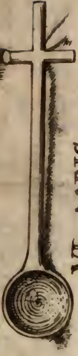
IV. ΑΣΤΗΡ
Stella

V. ΡΙΠΙΔΙΟΝ
Flabellum

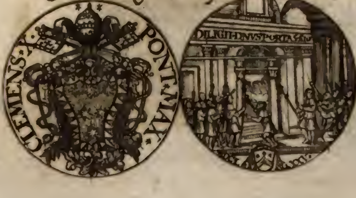
VI. ΛΑΒΙC
Cochlear

VII. *Numus Lotionis pedum*

IIX. *Numus Jubilæi ſive Portæ Sanctæ.*

PROGRAMMA.

L. S. E. O.

SApiens quidam inter complura memorabilia dicta etiam hoc habet: *Cui Peregrinatio dulcis eſt, amara Patria: Cui dulcis Patria, amara Peregrinatio.* Quod ſi quis ita nudè et crudè accipere, atque inde colligere vellet, eos qui peregrè abeunt, Patriæ oſores, adeòque nullum omninò Peregrinationis fructum eſſe, næ is alienam accuratiſſimo Viro mentem affingeret, & magnũ ſtatueret abſurdum: Locutus enim is eſt non de omnibus, ſed de iis tantum, qui leges ac fines peregrinandi non obſervant; & omnes omnium temporum Sapientes multiplicem Peregrinationi utilitatem animosè adjudicârunt, aut Ipſi etiam ei operam dederunt, quemadmodum de Homero, Orpheo, Eudoxo, Democrito, Pythagora & Platone conſtat. Certè non Civilis tantum Prudentiæ, ſed & Salutaris Scientiæ ac laudatiſſimæ Philoſophiæ Cultoribus utiliſſimam illam eſſe ac fructuoſiſſimam, haud facilè quisquam dubitaverit: At de noſtris Theoſophiæ Studioſis fortè non adeò liquida res eſt, utrum iis expediat, abſoluto ſtudio-

rum ſuorum curriculo oras adire atque perluſtrare peregrinas, præcipuè ſi earum incolæ à nobis in Religione diſſentiant, quales hodiè præter alios ſunt Itali. Mihi quidem examinatis hinc inde rationibus videtur, *Iter Italicum Theologiæ Studioſis multum commodi afferre*, idq; Oratione Inaugurali, pro recepta conſvetudine, Lectionibus publicis præmittenda oſtendere conabor, atq; ad eam Diei craſtinæ hora nona antemeridiana in Auditorio Majori benevolè audiendam omnes Muſarum fautores, ſingulatim verò

Magnificum DN. RECTOREM,

Per illuſtrem & Generoſiſſimum DN. BARONEM,

Excellentiſſimos PATRES ACADEMICOS,

Clariſſimos DIVINÆ pariter atque HVMANÆ SAPIENTIÆ CVLTORES

Nobiliſſimosque & Ornatiſſimos DNN. STVDIOSOS

obſervanter, officioſè, humaniter

invito, rogo, expecto

tanti favoris atque amoris nunquam immemor futurus

JOANNES FABRICIUS S. THEOL. P. P.

P. P. Altdorffi D. IV. Martii A. O. R.

M. D. C. LXXIIX.

Oratio.

ORATIO.

Magnifice DN. RECTOR,

Excellentiſſimi PATRES ACADEMICI, Clariſſimi, Nobiliſſimi atque Pereximii MVSARVM CVLTORES, FAVTORES atque AMICI honoratiſſimi, ſuaviſſimi.

EQuidem ſi liberum eſſet, partes Oratoris jam ſive in me recipere, ſive à me removere, hoc potiùs quàm illud facturus eſſem; idque non ſine ratione. Nam ſi vos, qui ad audiendum convenistis, & partim jam præditi eſtis magna eruditione, partim ad eam adſpiratis, nil expectatis niſi eruditum, vereor ut expectationi veſtræ ſatisfacere poſſim, qui eruditionem non tàm in me reperio, quàm in aliis colo atque veneror. Deinde locum hunc ſemper à perfectis Oratorib' caluiſſe memini, in quorum numerum abſit ut ego me referam, qui in arte dicendi, Latinè cum primis, jam diu non exercitatus fui, imò, ſi quid in ea valui, quum in hoc eſſem Athenæo, poſtea apud exteros pænè dedidici, & linguæ barbaræ ſtudio (ita enim Italicam reſpectu Latinæ, more veterum appellare liceat) ſenſim ſine ſenſu barbariem mihi contraxi. Attamen dicendum mihi eſt hodie, coram Vobis, Auditores, hoc ipſo in loco, idque ex recepta conſuetudine, quæ nemini ad Lectiones publicas aditum permittit, niſi aliqua iis oratione proluſerit. Quantumvis igitur nec locum hunc eleganti ſermone ornare, nec auribus Veſtris exquiſitioris doctrinæ nectar propinare valeam, ſpero tamen fore, ut lubentes me audituri ſitis, quoniam Conſuetudini Veſtræ, ceu fas & æquum eſt, me ſubmitto, atque ejusmodi argumentum

tractaturus ſum, quod non Theologis tantùm ac Theologiæ Studioſis, ſed & reliquarum Facultatum tum Doctoribus tum Diſcipulis, niſi omnia me fallunt, auditu jucundum erit. Dum enim demonſtrare conabor aliquot argumentis, Theologiæ Candidato iter Italicum multum utilitatis afferre, adeoque neminem, qui ſacris literis operam navans ejusmodi iter ſuſcipit, aut inde revertitur, ſi cætera rectè ſe geſſerit, propter id culpandum, ſed potius laudandum eſſe, licebit pariter inſerere, quæ & reliquos delectare, ſi non juvare, poſſint. Agite ergò, Auditores omnium Ordinum honoratiſſimi, implete ſpem meam, & vacivas mihi aures præbete.

Iter Italicum Theologiæ Studioſo utile eſt

NOn uno, ſed multis modis Peregrinatio per Italiam inſtituta S. Theologiæ Studioſo utilis atq; ſalutaris eſſe poteſt. Vt adeò mihi non tàm de argumentis pro ea conquirendis anxiè laborandum ſit, quàm hoc potius agendum, ut eorum habeam delectum, & potiſſima ſaltim percurram.

I. *ad Ritus & ſuperſtitiones adverſarum Eccleſiarum obſervandas*

Primùm autem hoc mihi dabitis, Auditores, Theologiæ alumnum non ſuæ modò, ſed & aliarum Eccleſiarum ritus atque ceremonias, imò & ſuperſtitiones adverſarum partium cognitas habere debere; quandoquidem ei ſive in ſuggeſtu ſive in Cathedra docturo frequens de iſtis diſſerendi offeretur occaſio. Vbi verò fertilior earum ſeges eſt, quàm in Eccleſia Græca & Romana, quam utramque Italia hodiè ſinu ſuo fovet, hanc quidem, ut Mater, illam verò, ut Noverca?

Græcorum templum ingredienti, oculosque huc illuc circumferenti ſtatim occurrunt multæ Divorum *imagines*, non (ut apud Pontificos) ſculptæ, ſed pictæ tantùm, aut (*a*) levi ſculptura effictæ: ab illis enim tanquam à Deo prohibitis religioſè abſtinent, hiſce interim divinum cultum præter Dei mandatum deferentes. Peculiarem etiam modum in *Divorum Salutatione* obſervant: Ante enim quàm certū locum occupēt, in medio templi conſiſtunt, facie verſus Sanctuarium verſa, nec unico ſanctæ crucis ſigno contenti vel decem aut triginta faciunt manu fronti, pectori genibusque admota, & cum tanta corporis agitatione & dejectione capitis, ut metuas, ne aut cerebrum effundant, aut ſpinam dorſi diſrumpant. *Sacra* eorum potiſſimùm conſiſtunt in Miſſa & precibus veſpertinis, nec minùs quàm apud Pontificios in lingua populo ignota fiunt: Græci enim hodierni linguam veterem, qua ſacra eorum officia, atque ipſa etiam Scriptura ſacra & S S. Patrum libri conſtant, non magis intelligunt

quàm

quàm Italorum quiſpiam Latinam, aut nos Belgicam. Apud eos, qui Venetiis ſunt, ne unica quidem toto anno habetur concio, quia (ut ipſi ajunt) Eccleſia non habet, unde Concionatorem alere poſſit. Mirû ſanè! quum habeat, unde cereos ad Sacra & Proceſſiones comparet, & aliquot Sacerdotes alat, qui modulando & ſacrificando officium peragunt. *Miſſam* quotidiè celebrant, ſed ſemel duntaxat, nec publicè, ſed in abſcondito, in Sanctuario nimirum, quod interjecto pariete à reliquo Chori ſeparatur. Eſt ibi Altare, atque ad latus ejus dextrum Menſa Propoſitionis, in qua Euchariſtiæ fit præparatio. Panem adhibent fermentatum, eumque à Sacerdotis uxore aut alia quadam muliere, quæ non ſit impura, coctum, cui effigies crucis impreſſa, cum ſex literis Græcis majuſculis, quæ hoc ſignificant: Ἰησοῦς χριστὸς Νικᾷ, *Ieſus Chriſtus vincit*; Idque (*b*) Sigillum nuncupant. Poſtquam igitur Diaconus ſanctum diſcum, in quo panis reponitur, ad ſiniſtram præparavit, calicem verò & alia ad dextram, Sacerdos panem ſumit in ſiniſtram, dextra verò (*c*) lanceam, & cum ea ſignum crucis faciens ſuper Sigillû dicit ter: *In memoriam Domini Dei & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Et ſtatim infigit lanceam in dextram partem Sigilli, eamque diſcindit, mox idem faciens in ſiniſtra, & ſuperiore atque inferiore parte. Porrò immittens ſanctam lanceam ex obliquo dexteræ partis Oblatæ extollit ſanctum panem, ut ſignificet ſublatam de terra vitam Chriſti; poſtea eum ponit in diſco ſupinum, immolationis indicandæ cauſa; & pungit in dextra parte ſancta lancea, ad denotandum id, quod Chriſto mortuo fecit unus militum, qui lancea ſacratiſſimum ejus latus perfodit. Hic jam Diaconus infundit in ſanctum calicem vinum & aquam ſimul. Et Sacerdos particulas è ſacro pane cuſpide lanceæ erutas (*d*) in ſancto diſco ſecundùm ordinem ponit, majorem quidem in memoriam B. Virginis Mariæ, minores in honorem Sanctorum, rurſusque minores pro demortuis ſuis, pro ſe ipſo & pro quibus vult viventibus, memorato cujusque nomine. Atque omnes iſtas particulas educit ex uno pane: Si verò plures fuerint à populo oblati, è ſecundo effodit eam, quæ Matri Servatoris noſtri, è tertio eas, quæ Sanctorum gloriæ, è reliquis eas, quæ defunctis, ſibique & aliis viventibus conſecrandæ ſunt. Mox (*e*) aſteriſcum ſuffumigatum ſuper panem ponit, ſacra tribus velis contegit, capiti imponit manibusque tenet, atque ita præferente calicem Diacono, è porta Propoſitionis exit, & facta ſinuoſa per Chorum via (ut memoria delati ad ſepulchrum cor-

poris

poris Chriſti repræſentetur) per Scevophylacii portam rurſus ingreditur, & Miſſam ad Altare, reliquis extra Sacrarium Sacerdotibus ἀντίφωνα concinentibus, ſuſcipit peragitque. Vbi imprimis obſervandum eſt, quod, ſicut Diaconus aſterem & vela à ſanctis removet, & (*f*) flabello ſuper ea reverenter ventilat, ne ſacra ſymbola à muſcis conſpurcentur, præterea circa Sacram Menſam ſive Altare ſuffumigat, & è Diptychis ſive duabus tabulis, Mortuorum & Vivorum ibi deſcriptorum memoriam agit, factaque jam conſecratione, ad fidei fervorem denotandum, aquam fervidam vino miſcet, & finita Miſſa particulas panis ſancti, quas ἀντίδωρα appellant, vel ipſe populo diſtribuit, vel diſtribuendas Epiſcopo exhibet; ita Sacerdos poſt benedictionem hoſtiam elevet, in quatuor partes diffringat, in calicem immittat, & myſteria Euchariſtiæ in calice ita commixta, beneficio (*g*) cochlearis parvuli (cujus manubrium tenue & oblongum, cruticula in extremitate ornatum eſt) communicare volentibus ſimul diſpenſet. Mitto jam alios ritus, quos iidem Græci in *Hebdomada Magna* & præcipuis *feſtis* uſurpant, inprimis feſto Paſchatis, quo Epiſcopus ſacris veſtibus operoſè induitur, Evangelium ab eodem ſub porta Sanctuarii, & duobus Sacerdotibus, altero in media, altero in ultima templi parte ſtantibus prælegitur, & ad ſingulos verſiculos, poſtquam ſignum campana datum eſt, extra ſanctam ædem pulveris nitrati accenſione lætitiæ tonitrua eduntur; & denique Oſculum Pacis exercetur, ita quidem, ut Sacerdoti primario & genas & frontem, & manum, quemque ea tenet, codicem Evangelii, reliquis omnia præter genas, at Laicis non niſi Evangelium & manum Epiſcopi baſiari, mutuaque ſibi invicem oſcula figere liceat. Apud *Maronitas* quoque ſive Syros (quales Romæ reperiuntur) miras obſerves ceremonias, præcipue *die Palmarum*, quo Palmæ loco olivam candelulis cereis plenam; atque ad Altare poſitam, ſuavi modulatione præmiſſa, in templo circumferunt, & in ſuo loco repoſitam, quotquot adſunt, hominibus diripiendam exponunt. Hîc dum quisque egregium ramum decerpere nititur, alter alterum vel longè protrudit, vel planè in terram projicit: alius pro oliva aërem capit, alius manum à candelulis uſtam cum clamore retrahit, & tandem omnis cœtus in riſum, imò vero cachinnum ſolvitur, ut crederes, non in Domo Dei te eſſe, ſed in theatro.

Quod *Pontificiæ Eccleſiæ ritus* attinet, illorum quidem plurimi aliis in locis cerni poſſunt, in ipſa etiam noſtra Vrbe patria, at

non

non omnes, nec ullibi meliùs quàm Romæ, unde tanquam rivuli è fonte profluxerunt. In horum cenſum refero *ceremonias in Capella Pontificis* uſitatas, quarum pænè nullus eſt finis; (*h*) *Creationes* ſive *Sanctorum* ſive *Beatorum*; conſecrationem plancentularum cerearum, quæ à figura Agni ipſis impreſſa (*i*) *Agnus Dei* appellantur; (*k*) *Roſæ & Gladii Benedictionem*; celebrationem (*l*) anni *Jubilæi*, & quæ tum potiſſimùm inſtituuntur *Proceſſiones* tam in honorem Sanctorum, quàm ad recipiendos peregrinos; & ea denique, quæ *in Die Cœnæ Domini* ſive Viridium quotannis fiunt, ubi Papa habitu Pontificali amictus & ſuper porticum Baſilicæ D. Petri ſedens, prælecta à Cardinali Archi-Diacono Bulla Cœnæ Domini, qua miſeri nos, ſcilicet! cum aliis quibuscunque ab ipſo diſſentientibus & tyrannidem ejus recuſantibus, (*m*) excommunicamur, cereum ardentem ex alto projicit, ut indicet, ita ſe fulmine adverſarios ſuos tactos velle; quod tamen illi non magis ſentiunt, ac brutum aliquod Jovis fictitii. Mox Idem tredecim peregrinis, candida veſte amictis, dicamne, ad imitationem Chriſti? non pedes lavat, ſed pedem duntaxat dextrum, imò ne hunc quidem lavat, ſed pauxillo aquæ roſaceæ aſpergit, iisque (*n*) nummo aureo & argenteo donatis, ad menſam lautiſſimis epulis inſtructam ita miniſtrat, ut faſtus potiùs luxusque quàm humilitas inde eluceat. O cœcam ſuperſtitionem! Sed ea magis ſe nobis conſpiciendam præbet, quando jam è Vaticano Baſilicam D. Petri ingredimur. Vbi primùm occurrit (*o*) *Porta ſancta*, quam ipſe Pontifex in principio anni Jubilæi aperit, ut per eam intrantes, & certum precum numerum recitantes, Divosque & Divas ſalutantes veniam peccatorum conſequantur: Hinc ſimplex plebecula magna cum devotione, & nonnulli genibus flexis intrant: Deinde in medio templi *S. Petrus*, ex ære formatus, qui ſedens pedem alterum è pallio profert, tam dura interim cervice ac fronte adeò ſupercilioſa, ut ſuperbum potius Dictatorem eſſe jures, quàm humilem Apoſtolum, nec ſatis certò dixeris, ex amore, an ex metu cœca gens pedem ejus exoſculetur: In Choro aut *Cathedra* (ſi credere fas eſt) *S. Petri*, quæ ære inaurato obducta à nobiliſſima (*p*) Eccleſiæ Veteris Doctorum quadriga, Athanaſio, Chryſoſtomo, Ambroſio & Auguſtino ſuſtentatur, & imminentem habet Spiritum, maximo Angelorum numero cœleſtibusque ſplendoribus cinctum: opus ſanè magnificum & ob ſumptuoſam elegantiam valdè æſtimandum, ſed idem ſuperſtitioſum atque ob adumbratio-

nem

nem infallibilitatis Pontificis abominandum. Similes ſunt *aliorum Sanctorum effigies* ſive pictæ ſive ſculptæ, quæ vel in eodem vel in reliquis templis viſuntur, quorum quisque ut certi mali averruncus aut Medicus populo adorandus proponitur; (q) *Septem Templorum viſitationes*; (r) *Proceſſiones* ſolennes, & Aſcenſio per (s) *Scalam ſanctam* non pedibus, ſed genibus fieri ſolita, ut neſcio quod meritum apud Summum & corporalium & Spiritualium bonorum Largitorem inde conſequantur. Multa jam haberem dicenda de *Æde Lauretana*, in cujus medio (s) ædicula, aut cella potiùs, longa pedes circiter 40. lata 20. altitudine paululum latitudinem ſuperante, marmoreis parietibus pulcherrimè cælatis forinſecùs veſtita, ipſa autem (ut intrinſecus videre licet) è coctis lateribus ſaxisq; ineleganter conſtructa, & muri ejus crebro attritu lævigati, veterique pictura obducti ſunt, quæ ſupernè multis locis manet. In illo, quod templi fores ſpectat, latere feneſtra eſt, qua ingreſſus Angelus D. Mariæ Virginei partûs nuntium tuliſſe fertur; contra feneſtram caminus neque amplus neque ornatus; poſt Altare, Virginis Filium ſiniſtra manu amplexantis, dextra ſuſtinentis ſtatua colitur, à S. Luca (ut ajunt creduli) è cedro ſculpta oblitaque coloribus, & unà cum cella ſive ædicula Nazaretho in Dalmatiam, ac porrò in hunc locum Angelorum manibus advecta. Sed fallor, an ſuperſtitionis hæc regia eſt? Huc enim omnis penè Europa, quæ Sanctorum cultui, Pontificiæque religioni addicta eſt, confluit, & à Diva illa, ſi Medici aut ars aut voluntas deficit, petit auxilium & quaſi non ſufficeret ſuperſtitionem gratis colere, quisque pro facultatum ſuarum modulo munus aliquid deponit; quò cùm & Principum atque Monarcharum ingentia dona à multis jam inde annis acceſſerint, factum eſt, ut maximus ſtupendusque theſaurus fuerit collectus. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, ſatis (nî fallor) apparet, Theologiæ cultori, ſi Ritus & Ceremonias, imò & Superſtitiones aliarum Eccleſiarum notare velit, in Italia minimè deeſſe materiam, adeoque iter illuc inſtitutum hac in re fructu ſuo neutiquam carere. Neque eſt, quod fortè credatis ſuperſtitioſas ejusmodi res ac ceremonias absq; ſimulatione, & quæ hinc oritur conſcientiæ læſione obſervari non poſſe: nemo enim eſt, qui nos templo arceat, etiamſi nec aqua luſtrali nos adſpergamus, nec ſignum crucis faciamus, nec in genua procumbamus; dummodo à loco, in quo ſacra fiunt, aliquantò ſimus remotiores, nec ea pro deridiculo habeamus. Quæ libertas

niſi

niſi conceſſa nobis eſſet, tantum abeſt, ut Theologiæ Candidato ejusmodi obſervationes tanquam utiles commendarem, ut potiùs eum inde magnopere retraherem atque impedirem.

II. ad notandum Antiquitates Eccleſiaſticas

Deinde ſi eundem Hiſtoriarum, & inprimis tam Sacrarum quam profanarum cognitionem habere oportet, ubi quæſo eam meliùs vel hauriat, vel de hauſta confirmabitur, quàm in ipſa illa terra, ubi Eccleſia Chriſti olim floruit, & Imperii Romani ſedes fuit? Et quod Antiquitates Eccleſiaſticas attinet, illas Peregrinator noſter non in ultima Italia quærendas habet, ſed in medio etiam, imò & principio ejusdem invenire poteſt. Nam ubi Germania ab Auſonia terminatur, pandit ſe Vrbs circumcirca montibus altiſſimis cincta, & Atheſi flumine irrigata, in cujus templo Cathedrali Romanæ Eccleſiæ filii, præſentibus etiam Cæſaris Regumque Legatis, librum illum procuderunt, qui Pontificiæ Religionis hodiè Palladium eſt, atque ab Vrbe & (t) Congregatione ibi habita Concilium Tridentinum dicitur. Venetiis in veſtibulo Templi D. Marci (u) lapis loquitur quadratus, quid *Papa Alexander III.* fecerit Friderico Barbaroſſæ Imperatori, quod nimirum in terram ibi proſtratum Monarcham pede conculcaverit, verbis hiſce adjectis: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Quæ hiſtoria, Sapientiſſimorum Senatorum juſſu ne dicam, an permiſſu? (x) denuò depicta cernitur in auguſtiſſimo Palatii Ducalis loco, qui Conſilium Magnum dicitur, & Juſtitiæ, quæ Veritatem complectitur, ſedes eſt. Ipſa autem pictura, ut curioſitati veſtræ ſatisfaciam, ita ſe habet: Papa ſtans, brachiisque à Venetorum Duce & Cardinali quodam ſuffultis, pede ſiniſtro cervicem Imperatoris gradibus Solii Pontificii incumbentis comprimit, in eumque, quaſi Hoc ipſi agendum eſſet, ſuperbos oculos intendit, maxima hominum multitudine ſacram tragœdiam pariter ſpectante. Sed nos à tam triſti ſpectaculo ut faciem avertamus, Bononiam proficiſcimur, ubi in eorum templo, qui Servorum nomen ſibi impoſuerunt, urceus monſtratur lapideus, haud ineleganter cælatus & duobus manubriis inſtructus, trium vel quatuor ſummùm menſurarum, isque pro *una ex hydriis Canæ Galilææ* venditatur; Sed nos fabulæ huic non credimus, qui aliunde ſcimus, illas longè capaciores fuiſſe. *Ariminum* jam ſequitur, Vrbs non tam à nupero terræ motu, quàm à Concilio inclyta, quod ibi olim habitum. Vbi autem? difficilis ſanè quæſtio, quam tribus abhinc annis ne doctiſſimi quidem

dem è tribus Collegiis Viri decidere potuerunt; Canonicus autem quidam Eccleſiæ Cathedralis admodùm ſenex reſpondit, celebratum id fuiſſe ad mœnia eo in loco, qui Italica in lingua *Il Cortile della Gagliana* hodiè vocetur. Ita ſæpe fit, ut qui exterarum rerum notitiam magno ſtudio ſibi comparant, in hiſtoria patria hoſpites ſint atque infantes. Haud procul inde pagus eſt exiguus, at magno inſignitus nomine: nam CATHOLICA dicitur, eo quod Arianorum ſecta invaleſcente, Catholicis Epiſcopis aliquandiu refugium præbuit atque domicilium, ſicut (γ) ex Inſcriptione, quam Eccleſiolæ murus prætereuntium oculis ſubjicit, diſcere licet. Inde jam ad Vrbem pergimus, quæ olim Caput Mundi audivit. Sed ante quàm eam intremus, transeundus eſt nobis *Pons Milvius*, Tiberino amni ſuperſtratus, & vel propterea notandus, quod Conſtantinus M. Maxentiū ibi ſuperavit, & Eccleſiæ Chriſtianæ conſtantem atque æternam contra Ethnicos perſecutores libertatem acquiſivit. In ipſa autem Vrbe, DEVM immortalem! quantus Antiquitatum Sacrarum eſt numerus! Hîc ſub Baſilica D. Petri conſidera mihi, Viator Sacer, *Eccleſiam* à prædicto *Conſtantino* exſtructam, & dic, annon hodiernus faſtus à veteri ſimplicitate multùm differat, recentioresquè Pontifices eam ſepelire voluiſſe dicendi ſint, quod vaſtiſſimam novæ Baſilicæ molem ſuperſtruxére? Nec prodigalitatis, ſed Cæſareæ Magnificentiæ ſignum eſt *Baptiſterium* ejusdem *Conſtantini*, quod è vivo & eleganti marmore confectum. Dumque jam vicini ſumus Matri Eccleſiarum Romanarum, Baſilicæ Lateranenſi, age ingrediamur, viſuri non *caput Zachariæ* Sacerdotis; aut *calicem*, è quo venenum illæſus hauſit S. Joannes Apoſtolus; aut *catenam*, qua vinctus Romam deductus fuit; aut *induſiolum*, quod Maria Virgo filio ſuo texuit; aut *linteum*, quo Chriſtus Diſcipulorum lotos pedes ſiccavit; aut *arundinem*, qua capiti ejus ſpinea corona impacta; aut *purpuram*, qua amictum Pilatus Judæis exhibuit; aut *ſpongiam*, quam aceto repletam ſitienti carnifices porrexerunt; nec *aquam cruore* permixtam, quæ è Chriſti latere effluxit; nec *linteum*, quo vultus ejus, cùm in ſepulcrum conderetur, obtectus; nec *alterum*, quo ſummum ſupplicium perpetiens fuit velatus, nec *menſam*, ſuper qua Paſchalem agnum cum Diſcipulis ſumpſit; nec *ſanguinem* à Joanne profuſum, nec *capita* deniq; SS. Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*: nam quis de veritate harum reliquiarum nos certos reddat? Sed *Sellam* illam, in qua (ut ex ipſis Pontificiis multi Scriptores conſitentur)

ſitentur) poſtquam fœmina Virum mentita, & in Papam electa, forcè in via partum edidiſſet, Pontificibus recens electis genitalia fuére attrectata, ne ſcilicet eadem fraus denuò fieret. In porticu quidem Eccleſiæ proximo duæ adhuc viſuntur *porphyretica* cum Sede perforata; in quibus, ceu Marcellus refert, Archi Epiſcopus Corcyrenſis, ex ordine ſedit Pontifex, ut acciperet & reſtitueret claves Laterani; ſive (z) ut humilis originis ſuæ admoneretur, quam etiam ob cauſam Chorus cecinit: *Suſcitans de pulvere egenum, & de ſtercore erigens pauperem, ut ſedeat cum Principibus, & Solium gloriæ teneat*; Vnde & Sellæ (ſit venia verbo) *ſtercorariæ* dictæ. At illa ipſa, quæ ad explorandum ſexum adhibita perhibetur, alibi quærenda eſt, nec à multis inde annis amplius uſurpatur, ob eam, credo, rationem, quam Joannes Pannonius Epiſcopus Quinqueccleſienſis duplici hoc expreſſit diſticho:

Non poterat quisquam reſerantes æthera claves
Non exploratis ſumere teſticulis.
Cur igitur noſtro mos hic jam tempore ceſſat?
Ante probat quod ſe quilibet eſſe Virum.

Quò & illud Marulli pertinet de Innocentio IIX. è Cibonum familia oriundo:

Quid quæris teſtes, ſit mas an fœmina Cibo?
Reſpice natorum, pignora certa, gregem.

Atque nunc quidem nobis ſufficiat vidiſſe Sellas iſtas duas ſtercorarias: ex iſtis enim facilè imaginari nobis poſſumus, qualis nam tertiæ illius, quam *Probaticam* appellare liceat, facies atque figura ſit. Age igitur, mi Viator, proripiamus nos hinc ad alia obſervanda. Ex Hiſtoria Sacra ſine dubio didiciſti, in exercitu M. Aurelii contra Marcomannos pugnantis fuiſſe Legionem Chriſtianorum, quæ precibus per Chriſtum ad verum & unicum Deum fuſis ſibi & reliquis copiis pluviam ad ſedandam ſitim, hoſtibus autem vehementem grandinem, ignem & ~~[illegible]~~, quibus perirent, impetravit, inde LEGIO FVLMINATRIX dicta: nec te latebit, Chriſtianos ſub Ethnicis Imperatoribus, dum perſecutionum procellæ ſæviebant, *ſub terris* latuiſſe, repertos autem ſive beſtiis objectos, ſive aliis cruciatibus abſumptos; ſcies etiam, *Candelabrum aureum* & *Tabulas Moſis* à Tito Veſpaſiano è Judæa in Italiam transportatas; & Sanctiſſimos Chriſtianæ Religionis athletas, *Petrum & Paulum*, non in vinculis modò habitos, ſed etiam cruce & gladio interemptos eſſe.

fulmina,

Ecce omnia hæc tibi proponit Roma: nam *(aa)* hiſtoria de Legione fulminatrice, præclariſſimum fidei Chriſtianæ monumentum, in illa vægrandi Antonini Columna, quæ firmo hodienum pede ſtat, ab ipſis Ethnicis ſcalpta eſt, in qua probè notandum, milites illos Chriſtianos in Scutis ſuis Signum crucis habere: Ad Chriſtianorum habitationes ſubterraneas, *(bb)* Sanctoque Hieronymo, quum adhuc puer eſſet, & Studiorum cauſa Romæ degeret, Diebus Dominicis frequentatas, *(cc)* in & extra Vrbem aditus patet: Locus ubi Chriſtiani cum beſtiis pugnantes ludum idololatris coacti ſunt facere, eſt *(dd)* Amphitheatrum illud celebre, cujus rudera adhuc miramur: Cæterùm ubi tot Martyrum myriades ſanguinem & vitam profuderunt, illa eſt regio, quæ templo D Pauli imminet, & *Campus Martyrum* dicitur: Effigies autem vera *(ee)* tàm Candelabri aurei, quàm Tabularum Moſis marmori, quo Arcus conſtat Titi Veſpaſiani, inciſa eſt: & *(ff)* Apoſtolorum carcer ad radices Capitolii, locus autem ſupplicii, diverſus eſt: nam Petrus crucifixus dicitur aut *(gg)* in Janiculo, aut in eo Vaticani loco, in quo deinde pia fidelium manu ſepultus eſt, ac toto terrarum orbe celeberrima conſtructa ejuſdem Baſilica cernitur; Paulus verò capite amputatus *(hh)* ad Aquas Salvias: Quod dum memoro, pariterque innocentium virorum merita æſtimo, ſacer quidam horror me invadit; quemadmodum & fieri ſolet in contemplatione ingentis illius *(ii)* *Petræ Cajetanæ*, quæ ſi non diſſiliit (ut Pontificii quidem dicunt) in die mortis Chriſti, quando petræ Judaicæ omnipotente Dei manu diſruptæ fuére, tamen hiatu ſuo, quaſi aperto ore ſaxea Chriſtianorum quorundam corda inclamat, increpat atque dilacerat.

& profanas. Jam ſi ea ſpectare placet, quæ Antiquitatum prophanarum numero inferri debent, nihil eſt, quod Theologiæ alumnus in Itinere Italico jure meritoque deſiderare queat. Nam in diverſis Italiæ civitatibus, præcipuè autem in Vrbe, quondam Terrarum Domina, aut propè eam exhibentur *Thermæ*, *Naumachiæ* loci, *Circi*, *Theatra*, *Amphitheatra*, *Arcus Triumphales*, *Aquæductus*, *Columnæ*, *Obeliſci*, *Mauſolæa*, *Prætoria & Templa Gentilium*, è quibus ferè integra in hodiernũ uſque diem perdurant duo illa, quorum alterum *(kk)* Baccho dicatum fuit, alterum Diis ac Deabus Vniverſis, Græco nomine *(ll)* *Pantheon* appellatum. *(mm)* *Rubiconem*, ſi lubet, minore quàm Julius Cæſar fecerat, periculo tranſire potes. *(nn)* In *foro Ariminenſi* lapis erectus tibi dicit, Cæſarem in ipſo ſtantem milites

allocutum

allocutum fuiſſe, eosque ad arma contra æmulos ſuos capeſſenda a-
nimaſſe. *Capuanam* regionem, quæ invictiſſimum aliàs Ducem Han-
nibalem deliciis ſuperavit, absque detrimento peragrare licet, nam
inculta eſt hodiè, atque eremo, quàm voluptatum habitaculo, ſimi-
lior. Piſæ vas marmoreum publicè oſtendunt columnæ ophiticæ
impoſitum, quod, *(oo)* ut ſubſcriptus titulus refert, fuit *menſura
tributi*, quod Cæſari olim tributaria Civitas pendebat. *(pp)* Pata-
vinum Prætorium cuſtodit *(qq) Cineres Livii*, Hiſtoriarum Patris, &
(rr) Lapidem Ceſſionis Bonorum, in quo, qui ſolvendo non erant,
nudis natibus ſedére: Genua *(ſſ) Roſtro*, quod hodiè in toto Orbe uni-
cum reperias, tanquam incomparabili trophæo ſuperbit, idque ar-
mamentarium ingreſſuris conſpiciendum porrigit, quaſi omnia,
quæ intus ſunt, cimelia præ hoc contemneret: & Torcellæ, Vene-
tarum Inſularum haut ultima, feneſtris templi Cathedralis affixas
etiam nunc habet duas ſat denſas *valvas, quæ è vivo ſaxo* exciſæ
ſævas Barbarorum irruptiones, quum tormenta bellica nondum
eſſent nata, ſanè eludere poterant. Huc fortè etiam quis referret
picturam illam, quæ *in Palatii Veneti aula*, à quatuor portis nomen
ferente, conſpicitur, ita quidem, ut Dux Sereniſſimus ſolio inſidens
& Conſiliariis ſuis Senatoribusq; ſtipatus duos ante ſe ſtantes audiat
Legatos, quos *(tt)* vulgò ajunt ab Illuſtri Magiſtratu Norimbergen-
ſi, Leges Tutelares petendi cauſa, miſſos fuiſſe. Verùm hoc non
niſi humani cerebri figmentum eſt: petitæ enim atque impetratæ
ſunt Leges iſtæ non per Legatos, ſed literis; *(uu)* nec qui de publicis
Venetorum picturis peculiarem in lingua Italica librum ſcripſit,
illam de Norimbergenſi, ſed de Legatione alicujus Status Veneti
interpretatur: Quod ſanè cum habitu Legatorum, qui in tabula
picturæ viſuntur, eleganter convenit; amicti enim ſunt togis longis,
pelliceam fimbriam habentibus, quibus Doctores, qui plerumque
Oratorum munere funguntur, in illis terris uti ſolent. Sed quid
tam diu de Antiquitatibus Puteolanis & Bajenſibus nihil dicimus?
Neapoli Puteolos eunti transeunda eſt illa *Crypta*, quæ à vicina Vr-
be, *Neapolitana* dicitur: opus ſanè admirandum, quo Græci (ut vi-
deor) Cumis habitantes, ut recta Neapolin ire poſſent, montem
Pauſilypum ad paſſus circiter mille perforarunt: *Nihil* (ut epiſt. 57.
Senecæ verbis utar) *illo carcere longius, nihil illis faucibus obſcurius;
quæ nobis præſtant, non ut per tenebras videamus, ſed ut ipſas.* Cry-
ptæ huic (ſi Servio & communi hominum relationi credimus) ſuper-

 impoſi-

impoſitum eſt Pöetarum principis *Virgilii Sepulcrum*, in quo olim ſteterunt novem columnæ, ſupraque eas urna cineres Poetæ ſervans, cum hoc, quod ipſe ſibi fecerat, Epitaphio:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenophe: cecini Paſcua, Rura, Duces.

At omnia peſſum ivêre, nuda modò atque informior è lateribus exſtructa ædicula ſupereſt; & paullò inferius, ubi tamen adhuc proſpectus datur in Inſulam Capreas & Oceanum, *locus, in quo idem Pöeta carmina* ſolitus eſt condere, carmina lauream promerita; unde & ipſa Natura gratitudinis ergò laurum ibi produxit atque etiam nunc conſervat. In via Puteolana porrò occurrit *Antrum Canum*, in quod immiſſi canes ubi ſulphureum (quem alii peſtiferum credunt) halitum accepere, velut vertigine obruuntur, ut mortui videantur. Remedium autem in propinquo eſt: extracti enim & *lacui Agnano* immerſi, protinus vitam, quam videbantur amiſiſſe, recipiunt. *Monti Novo* è cineribus & pumicibus, quos igneus terræ motus anno xxxix. ſuperioris Seculi ejecit, orto imminent rudera quædam, quam Ciceronis illam porticu & nemore celebratam *Academiam* fuiſſe plurimi cenſent, Plinius verò littori ſuperſtitiſſe ſcribit: In quo quidem ſibi invicem minimè contrariantur: conſtat enim, mare aliquantum inde receſſiſſe. Heic jam viator noſter ab Antiquitatum Interprete, qui ortum ſuum è Ciceronis familia deducit ejusque nomen gerit, cætera indoctus & infimæ conditionis homo, egregiè falli poteſt, (xx) niſi ipſe Autores de iis conſulat: Nam *pila illa lateritia, quæ prope Puteolos* in mari adhuc ſtant, non pontis à Caligula Bajas usque ſtrati, ſed munimentorum portûs Puteolani reliquiæ ſunt; fecit enim ille pontem ex onerariis navibus inter ſe colligatis, non verò è lateribus aut ſaxo: Nec *Crypta Sibyllæ*, lacui Averno adjacens, ejusdem habitaculum fuit, quippe quod Cumis erat, ſed Cimmeriorum potiùs vatidicorum, aut tranſitus ſaltim, fortè à Cumanis factus, ut in plana via Bajas pervenire poſſent: Nec *Campi Elyſii* illi ſunt, qui juxta Mare Mortuum ſive portum Julii monſtrantur; nam in Cumano agro quærendi ſunt: Nec *Centum Cellæ* ergaſtula fuerunt, in quæ Nero tyrannus homines damnârit, ſed ciſternæ potiùs, quibus aquæ vel in potum claſſicorum, vel ad irrigationem hortorum aſſervatæ; quem etiam in finem haut inde procul facta exſtat *Piſcina Mirabilis*, 48 pilis inixa, quæ quatuor ordinibus numero quaternario diſtributæ Symmetriam quin-

am quintuplicis portûs per elegantem longitudinem efficiunt: Nec *Mercatus Sabbathi* locus fuit Solis mercatoribus ſolo die Sabbathi frequentatus, ſed Circus, in quo ludi celebrati: Nec forte etiam *fornix* ille, paululum ſupra terram exſtans, & Sphingum gryphum ſimiliumque animalium inſculptis ſimulacris ornatus, Agrippinæ Sepulcrum eſt, ſed particula domûs, quam Auguſta illa ibi habuit. Ut jam *villas* præterea m*Pompeji*, *Marii*, *Cæſaris*, *C. Calpurnii* Piſonis, *Hortenſii & Vatia*. Nec de *Acheronte* quidquam dicam, ne eum moviſſe videar. Has & ſimiles alias Antiquitates Peregrinator Sacer rectè, ni fallor, perveſtigat: neque enim tantùm apud probatos Scriptores, quorum lectio ab ipſo requiritur, illarum fit mentio, ſed & in Eccleſia vel Academia loquenti uſui eſſe poſſunt. Cæterùm non volumus, ut Noſter ille Antiquitatum ſtudio nimis ſit deditus, eosve imitetur, qui rugas & ſenectutem depereunt, & ſingula quæque, ut Belgæ caſeum, ſitu & mucore æſtimant, quique ad quodvis Saxum ſenio obeſum vel arcis rudera moras faciunt, atque in eorum contemplatione dum diutiùs attentè & ſtupentes hærent, penè itineris ſuſcepti obliviſcuntur. Temporis habenda eſt ratio, mi Viator Theologice, idque alia etiam, quæ obſervari merentur, ſibi poſtulant. Quænam verò illa ſunt?

Primùm quidem celebriora Naturæ opera: eâ enim tibi ſerviunt inſtar ſpeculi, è quo bonitatem atque potentiam Creatoris ſive ipſe perſpicias, ſive aliis oſtendas. Neque eorum penuria eſt in Italia, imò ne in ejusdem quidem finibus. Nam in principio ſtatim expandunt ſe illa montium juga, quæ vertice ſuo cœlum attingere videntur, quorumque particulæ forte avulſæ atque in planum delapſæ magnitudinem domûs haud parvæ exæquant. De *Alpibus* me loqui facilè ipſi conjicitis. Neque illæ Viatorem ſtatim dimittunt, ſed per integrum octiduum detinent, ut Conditoris magnitudinem inde metiens vel in corde ſuo dicat: *Magnus Dominus, qui hac fecit!* Ex Alpium carceribus emiſſum excipit *Lombardia*, poſt *Campaniam Felicem*, quæ meritò Liberi Cererisque Certamen dicitur, omnium regionum & elegantiſſima & fertiliſſima. At jam cautos atque circumſpectos eſſe nos oportet, prope enim ſumus *monti ignivomo*, à cujus faucibus Plinius hiſtoricus, dum curioſiùs inſpiceret, raptus atque devoratus fuit. Age igitur, poſtquam voraginem Veſuvii hujus ſumantem vidimus, atque unum alterumque quaſi ſtomachantis ſtrepitum audivimus, deſcendamus protinus: Nam ipſe,

III. ad luſtrandum potiora & præclariora opera Naturæ

Sir. 43, 5.

ipſe, qui ad radices montis à Pro Rege Neapolitano erectus eſt *(yy)* lapis, fugere nos jubet. Sed vereor, ne, dum Charybdin vitare volumus, in Scyllam inciderimus: ecce enim nos delatos in *Forum Vulcani*, quod vulgò *Solfatara* dicitur, *campum circum quaque incluſum ſuperciliis ignitis, quæ paſſim tanquam è caminis incendium magno cum fremitu exſpirant.* Viden, Viator, ut ſolum omne ſulphurea arena flavet? ut aurati ſcrobium margines vivo ſulphure rutilant? ut nigro exhalante fumo cœlum obducitur? Audin, ut ſcrobium aliæ velut ingentis crepitu flammæ ſtrepunt, aliæ fervent ebulliente aqua? ut pede pulſata humus reboat? Parum abeſt, quin credam, nos ſupra Tartareæ domus tectum conſiſtere, quo rupto mox infera omnis turba detegenda ſit: at Purgatorii hunc locum eſſe, quisquis vult, credat, ego non credo, ſciens, fabulam illud eſſe atque figmentum. Sed quàm horribilis eſt locus iſte, tam ſalutaris & idem eſt: nam originem ſuam inde ſumunt *(zz)* *Thermæ Bajenſes*, de quibus verè Plinius: *Nusquam largius quàm in Bajano ſinu emicant benigna aqua pluribus auxiliandi generibus, alia ſulphuris, alia aluminis, alia ſalis, alia nitri, alia bituminis, nonnulla & acida ſalſave mixtura; vapore quoq; ipſo aliquæ proſunt: tantaq; eis eſt vis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in ſoliis fervere cogant. Obſonia quoq; percoquunt. Jam generatim nervis proſunt, pedibusve aut coxendicibus, alia luxatis fractisve. Inaniunt alvos, ſanant ulcera, Capiti, auribusq; privatim medentur. Oculis verò Ciceroniana.* Verè ita Plinius: nam nihil iſtis aquis ſalubrius eſſe, quotidiana teſtatur experientia. Dolendum modò, non omnes earum fontes adhuc eſſe integros: nã olim affixæ iis erant *(aaa)* Inſcriptiones & imagines lapideæ, quæ virtutes eorum, & qua ratione uſurpandi eſſent, adeò rectè indicarent, ut jam vulgus Medicorum opem negligeret atque huc tanquam ad Æſculapii Sedem feliciter concurreret. Quid autem Medici Salernitani? *(bbb)* Tres ex iis lucrum ſuum publicis comodis præponentes, conſcenſa cymba Bajas navigarunt, & imagines pariter atque inſcriptiones nocturno tempore confregerunt. Sed ut ſemper ultio divina malefactis parata eſt, ita nec invidi iſti atque avari effugere eam potuére: nam quum domum reverterentur, exarſit repentina tempeſtate pelagus, *(ccc)* eosque vivos abſorpſit, ut nimirum per aquas punirentur, qui contra aquas peccaverant.

Strabo l. 5.

lib. 31. c. 2.

IV. & Artis

Hactenus de Operibus Naturæ ſingularibus, à quorum conſideratione ſi vobis videtur è re eſſe, ut Sacrarum Muſarum alumnus ſe con-

ſe convertat ad inſigniora opera Artium, nulla ferè eſt terra hac in parte felicior Italiâ: In ea quippe ſedem fixit *Architectura*, in ea floret *Pictura*, in ea caput effert *Sculptura*, in ea viget *Muſica*, & *Theatrica* in ea regnat. Adeat, qui hæc non credit, adeat modò celebriores Italiæ urbes, Genuam, Mediolanum, Venetias, Florentiam, Romam & Neapolin, & verum, imò minus quàm par eſt, me dixiſſe fatebitur: nam ars dicendi in me tanta non eſt, ut *Vitruviorum*, *Apellum*, *Praxitelum*, *Orpheorum* & *Terentiorum* Italicorum divina opera ſatis deſcribere atque celebrare poſſim.

V. Ad concionatorum optimorũ imitationem.

Neque verò etiam id à me requiritis, Auditores benevolentiſſimi, quin potiùs aliud argumentum, unde Italici Itineris ſacra utilitas probetur, expectatis. Ne igitur expectationem veſtram fallam, extra omnem controverſiam eſſe autumo, Theologiæ Studioſo optimos quosque Concionatores audiendos atque ad imitationem trahendos eſſe: Habet enim ſtudium Homileticum cum aliis hoc peculiare, quod magis ex auditu & viſu quàm lectione diſcatur: Certè Elocutio, quæ Pronunciationem & Actionem complectitur, atque Anima Orationis habetur, è vivo organo feliciùs hauritur, quàm è præceptis. Iam verò quanquam Germania puriori doctrinæ addicta, atque in ea Vrbs etiam Norimbergenſis noſtrumque Oppidum habeat Viros, qui in Sacra Eloquentia excellunt, pace tamen eorum dixerim, Italiam hac quoque in parte eſſe beatiorem. Nec mirum; Etenim quum Noſtris ſæpè vix dies unus aut biduum ſuppetat ad Concionem elaborandam memoriæque mandandam; illis non unius modò ſeptimanæ, aut menſis, ſed integri anni, imò plurium quandoque annorum ſpatium conceditur, neque turpe eſt eandem cramben non bis duntaxat, ſed pluries apponere: Ita enim quaſi uſu receptum eſt apud eos, ut qui conciones Quadrageſimales prima vice in pago habuit, easdem anno ſequente in oppido, tertio in urbe mediocris ſpatii recitet, donec poſtea in majores, ac denique in maximas tranſeat. Hinc fit, ut Homilias ſuas ſæpius emendatas, ſæpiusque memoriæ infixas feliciſſimè tandem habere poſſint, populusque eos tanquam *Auguſtinos* accuratè docentes, *Hieronymos* graviter admonentes, *Ambroſios* ſuaviter conſolantes, *Hilarios* nervoſè refutantes, *Cyrillos* terribiliter fulminantes, *Chryſoſtomos* flumine orationis abundantes, & *Baſilios* commotione affectum corda humana expugnantes, admirabundus audiat, finitáque concione læto ſuſurro, tanquam ſolenni acclamatione, favorem

(ddd) adeò perfectis oratoribus conteſtetur, & iis quaſi triumphum canat. Quum verò tales ſint Concionatores Italici, quis vitio vertat Homiletici Studii Candidato ſi eos audiendi, &, quantum licet, imitandi cauſa in Italiam ſe conferat, præſertim qui jam gnarus eſt aurum à ſcoriis, hoc eſt, puram ab impura doctrina diſcernere? Quanquam, ut verum fatear, inter eos non deſunt, *(eee)* qui in concionibus ſuis à fabulis abſtinent, atque hoc agunt, ut corruptos hominum mores beneficio Scripturæ & Eccleſiæ Patrum repurgent, vitamque Chriſtianam ac piam è fuga retrahant.

VI. ad meliorem pronunciationem

Atque iidem Oratores Sacri probè ſcientes, non ſatis eſſe, ut Homilia elegans conſcribatur, niſi eadem decora exornetur pronunciatione, in hoc potiſſimum incumbunt, ut ſuaviſſima & diſtincta pronunciatione utantur: In quo certè Germaniæ Superioris incolæ (date veniam Populares verum dicenti) ſæpè negligentiores ſunt: quid enim magis tritum eſt, quam quod ſimplicem conſonantem pronunciamus ut duplicem, aut duplicem ut ſimplicem, b pro p, f pro v, d pro t, & ſic vice etiam verſa? Quæ & ſimilia vitia corruptæ Elocutionis, magno cum faſtidio doctarum & delicatarum aurium audiuntur: quin ſæpè obſtant, quò minùs oratio, quanquam erudiſſimè conſcripta, ab aliis percipiatur, & ſcopum attingat. Ita, referente communi Germaniæ Præceptore, Philippo Melanchthone, accidit *Legatis VVirtenbergicis*: quantumvis enim viri docti, eloquentes & magna auctoritate præſtantes eſſent, tamen eorum pronunciatio & peroratio tam craſſa & ingrata Cardinalibus & Pontifici Romano fuit, ut indignabundus illos absque reſponſione dimiſiſſet, re infecta, niſi Capnio veluti interpres ſuaviore elocutione illorum errorem correxiſſet, atque delicatioribus auribus ſatis feciſſet. Sed quid peregrinum exemplum repeto, quum domeſticum ad manus ſit? quod vobis, qui Horas Subciſivas doctiſſimi Camerarii legiſtis, non poteſt non eſſe notum. *Cent. 3. cap. 70.* Cùm enim Legatus Regis Galliarum Nicolaus Herlæus, D de Sanci, qui in progreſſionibus Juventutis & diſtribuendis præmiis in hoc noſtro Altdorffio auditor atque ſpectator adeſſe non dedignatus erat, à *Patritio quodam Norimbergenſi*, tunc adoleſcente & Claſſico adhuc, elegante oratione extemporanea exceptus, eique gratiæ peculiares pro honorifica præſentia actæ eſſent, nihil aliud deſideravit Vir Ampliſſimus idemque eruditiſſimus, quàm politiorem, cultiorem & molliorem pronunciationem, ita ut diceret, ſe pleniorem ſenſum eorum, quæ dicerentur, aſſe-

tur, aſſequi non potuiſſe. Equidem facile huic vitio remedium eſſet, ſi Præceptores, quibus prima juventus concredita eſt, eam ad cultiorem pronunciationem aſſuetacerent: Verùm hoc non fit, & vix etiam ſperari poteſt, quoniam ipſi malè pronunciant. Quare apud alios ea tandem addiſcenda eſt; inter quos quum in Italia Oratores Eccleſiaſtici caput efferant, quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi, meritò eos Sacræ Eloquentiæ cultor audiat atque imitetur.

VII. ad Linguarum ſtudium

Jam de Linguarum ſtudio quid judicatis Auditores? nonne illud Theologiæ Studioſo inſignē utilitatem præbet, aptumq; reddit, partim ut Sacræ Scripturæ fontes adire, partim ut ejus Verſiones inter ſe conferre, imò & cum peregrinis, qui præter patriam ipſorum linguam nullam aliam callent, agere, eorumque libros evolvere poſſit? Loquor autem de *Hebræa, Syriaca, Arabica, Græca, Italica, Gallica, Belgica* & *Anglicana*. Et illæ quidem in pluribus Germaniæ Univerſitatibus, in ipſa etiam Altdorffina noſtra commodè addiſci poſſunt, ubi in Græca & Orientalibus linguis excellentiſſimos habemus Profeſſores; attamen fateri oportet, eas certo reſpectu multò felicius excoli in Italia ejusque duabus præcipuis urbibus, Venetiis & Roma, ubi aquas ex ipſo fonte bibere, hoc eſt, Italicam cum Italis, Gallicam cum Gallis, Anglicanam cum Anglis, Belgicam cum Belgis, Græcam cum Græcis, Syriacam cum Syris, Arabicam cum Arabibus, & cum Hebræis tàm Orientalibus quàm Occidentalibus Hebræam exercere, ſi lubet, licet. De *Hieronymo*, magno illo Eccleſiæ Doctore, notum eſt, eum in Orientem profectum fuiſſe, ut linguam Hebræam diſceret. Quid ergo? culpandusne erit officii Sacri Candidatus, qui in Italiam abit tot tantasque lingvas ſi non diſcendi, ſaltim perdiſcendi & excolendi cauſa?

VIII. ad Librorum & Virorum doctorum notitiam acquirendam

Denique ſi (*fff*) Bibliothecæ publicæ, in qua magnus eſt & impreſſorum & manuſcriptorum librorum numerus, adeundæ ſunt bonarum ſacrarumque literarum Studioſo, haud ſcio, an Italia in hisce cuiquam alteri regioni vel tantillum cedat: nam quid venerabilius eſt illâ *D. Marci*, quæ Venetiis? quid nobilius *Ambroſiana*, quæ Mediolani? quid inſtructius *Laurentiana*, & *Medicæa*, quæ Florentiæ? & quid pretioſius *Vaticana*, quæ Romæ eſt? Quibus hodiè meritò addas, quam *Cardinalis Barberinus*, Purpuratorum Apollo, in ſua domo multis ſumptibus erexit, & publico bono conſecravit. Dum verò ita notitiam librorum ſibi comparabit Peregrinator

grinator noſter, eâdem via in amicitiam quoque perveniet magnorum clariſſimorumque Virorum: Nam etſi Italia non amplius, ut olim, abundat doctis ingeniis, pauca tamen illa, quæ habet, doctiſſima eſſe, nemo negare poteſt. Atque ex iis, ut duo magna luminaria inter ſtellas minores eminent *Octavius Ferrarius*, & *Antonius Magliabechius*, ille Eques & in Athenæo Patavino Eloquentiæ & Græcæ Linguæ Profeſſor, hic in florentiſſima Florentiæ Vrbe Bibliothecarius, ille ob incomparabilem ſuadam alter Cicero, hic ob feliciſſimam juvenis Principis informationem alter Ariſtoteles, ille ob gravitatem ac ætatem venerabilis, hic ob ſummam humanitatem amabilis, uterque ob ſingularem eruditionem non modò quibusvis Muſarum cultoribus, ſed Regibus etiam ac Reginis Principibusque Viris magno in pretio habiti. Atque hoc in iis laudandum eſt, quod, quamvis in tanto æſtimationis faſtigio conſtituti & negotiis graviſſimis pænè obruti ſint, neminem tamen, qui honeſtas diſciplinas colit, liminibus ſuis arceant, ſed quàm maximè curent, ut unumquemque & doctiorem & meliorem dimittant. Jam ſi Gaditanus quidam Romam profectus fuit, Plinium viſendi cauſa, quantò magis digni ſunt Duumviri iſti, ob quos etiam Sacrarum Muſarum alumnus Italiam ſalutet, quippe qui non Plinium duntaxat, ſed quotquot Græcia pariter ac Latium Scriptores probos in lucem protulit, vaſto atque improbo ſtudio ſuo exhauſere?

Argumētorum ἀνακεφαλαίωσις.

Quando igitur Italicum Iter tam multis modis utile eſt, nempè ad Ritus & Superſtitiones adverſarum Eccleſiarum obſervandas, ad Antiquitatem tam Eccleſiaſticam quàm profanam notandam, ad Naturæ & Artis opera luſtranda, ad Concionatorum optimorum imitationem, ad meliorem Pronunciationem diſcendam, ad Linguarum exterarum ſtudium, ad Librorum & Virorum doctorum notitiam acquirendam; nemo erit, credo, qui Theologiæ Studioſum in Italiam, dum ſumptus, ætas & occaſio ſinit, iter ſuſcipientem, aut inde reverſum, reprehendat, aliisve reprehendendum offerat.

Concluſio.

Quisquis autem illuc te confers, vide ut eos fructus, quos deſcripſimus, imò etiam plures, quàm deſcripſimus, domum referas. Sunt qui pro auro carbones, pro roſis ſpinas colligunt, quando delitias ac vitia Italica, quæ nec pauca ſunt nec parva, cœco impetu ſequuntur; at tu, qui Sacris ſtudiis initiatus es, cave ne quam iis maculam affrices, aures obtura cum Vlyſſe, ne Sirenum cantus te ſeducant, immune conſerva pectus tuum ab omni impuritate, nec quid-

quam decerpe, quod lætitiam bonæ conſcientiæ poſſit offuſcare: & niſi tali animo inſtructus ſis, prorſus ineptum te judicamus ad peregrinationem, memores ſapientiſſimæ illius legis, quam Baſilius M. Epiſcopus Cæſarienſis hiſce verbis complexus eſt: *Peregrè amandetur, qui proficiſci poteſt citra animæ ſuæ detrimentum.* In Patriam reverſus ne deſpicias alios, qui domi manſerunt, nec vel voluntatem vel occaſionem habent peragrandi terras alio ſub ſole calentes; ſed quantum illi interea in otio ſuo præſtiterint, inquire, & ſi quid tu boni didiciſti, eoque nomine ab iis rogatus fueris, candidus imperti. Denique ſpartam, quam nactus es, omni fide ac diligentia orna; ritus patrios ſectare, nec unquam itinera tua jacta, quia (ut id, quod B. Hieronymus de Hieroſolymis ſcripſit, ad metropolin Italiæ accommodemus) *Non Romæ fuiſſe, ſed Romæ benè vixiſſe laudandum eſt*; quin eò tandem annitere, ut ipſo opere exprimas, quod Romani veteres Hieroglyphica ſtructura templorum Virtutis & Honoris indicabant, quæ non niſi unam habebant portam principalem, ita ut in Templum Honoris nemo pervenire poſſet, niſi qui per Templum Virtutis tranſiiſſet. Virtutem igitur ſectare, mi Viator Sacer, ſed veram & Chriſtianam; ita fiet, ut Honor, iſque verus & Chriſtiano dignus, ſi non in vita, tamen poſt fata, ſi non apud homines, certè apud Deum, te ſit excepturus.

Aſcet. 6. 44.

ep. 13. Tom.

Atque heic orationi meæ colophonem imponerem, niſi pietatis, gratitudinis, obſervantiæ atque humanitatis debitum priùs à me perſolvendum eſſet. Inſtare jam video diem illum, quo initium profeſſionis meæ Theologicæ erit faciendum. Ardua ſanè hæc eſt functio non modò ob ſublimitatem rerum, quæ tractandæ ſunt, ſed etiam ob inſignem eruditionem atque indefeſſum ſtudium, quibus eam ornavit, dum viveret, celeberrimus DÜRRIUS, Affinis atque Præceptor meus deſideratiſſimus. Attamen tu, qui ſpartam illam in me devolviſti, O æterne ac benigniſſime DEUS, Pater Sapientiæ, vires quoque mihi concedes, ut eam ritè obire ſuſtineam: Illumina, quæſo, mentem meam, largire mihi Spiritum Anteceſſoris mei, aut ſaltim aliquantillum ejus, & fac, ut omnes labores mei cedant in ſacroſancti Nominis Tui gloriam, ac Studioſæ Juventutis emolumentum.

A Divino Numine ad Vos me converto, Dii tereſtres, Magnifici, Nobiliſſimi, Maximè Strenui atque Prudentiſſimi Domini SCHOLARCHÆ (liceat enim abſentes tanquã præſentes venerari) grati-

ri) gratiasque Vobis ago ingentes, quod ad honorificum hoc munus ab Illuſtri Magiſtratu, cujus non infima pars eſtis, mihi decretum me non modò è peregrinis oris vocare, ſed & reverſum gratioſè excipere, & plus una vice conſtantem benevolentiam atque patrocinium veſtrum mihi promittere volueritis; Effeciſtis hoc ipſo, Mæcenates optimi, ut obſervantiam atque obedientiam debitam non priùs Vobis ſim ſubtracturus, quàm anima corpuſculum hoc reliquerit.

Multum quoque Tibi me debere fateor, re & nomine MAGNE FEZERE, Vniverſitatis noſtræ Procancellarie Magnifice, nam absque tuo conſilio demandatam mihi hanc ſpartam non fuiſſe certò ſcio. Servet Te DEVS felicem ac florentem, Tuamque Domum, totius non modò Civitatis, Academiæque & Reipublicæ patriæ, ſed aliorum etiam S. Rom. Imperii Statuum Oraculum omni bonorum genere repleat, mihique facultatem concedat, ut animum Tibi devinctiſſimum ipſo opere exhibere atque demonſtrare queam.

Sed ô me felicem, qui è vultibus veſtris, PATRES ACADEMICI, omnem favorem atq; amorem mihi tam certò polliceri poſſum, quàm è Solis ſplendore diei ſerenitatem! O me felicem, dum eorum lateri admotus ſum, qui mihi olim aut Præceptores fuerunt, aut Commilitiones, aut certè Fautores, imò è quibus tres ipſe etiam Pater meus (cujus anima ſit in benedictione!) hoc in loco (*ggg*) Collegas, atque (*hhh*) unum ex illis tribus, venerabilem nunc Senem, multisque ingenii monumentis in Rep. literaria celebratiſſimum, quondam in Philoſophia Præceptorem habuit, nec unquam ſatis laudare potuit. Recipite igitur, Viri æſtumatiſſimi, quando Superis ac Prudentiſſimo Senatui ſic viſum eſt, recipite pro Collega diſcipulum, & diſcipuli primùm, deinde etiam Collegæ filium, commilitonem, amicum & cultorem veſtrum, & periculum facite, num qua erga Vos in me ſit fides, num qua integritas, num quod inſerviendi ſtudium. Emoriar, atque indignus ſim Sacro munere, niſi omnes vires adhibiturus ſum, ut me Vobis ex aſſe probem.

Quumq; Veſtri cauſa huc venerim, Pereximii atque Ornatiſſimi DNN. STVDIOSI, Sacrarum literarum Alumni, nimirum ut in Theologiæ ſtudio & publicè & privatim vobiscum me exerceam, nolite dubitare, me omnem operam daturum, ut officium ſeduli atque fidelis magiſtri impleam, vosque ad munera ſive Eccleſiaſtica

ſive

ſive Academica, quantum in me eſt, & officii mei partes permittunt, aptos atque idoneos reddam. Si quid grati etiam reliquo Nobiliſſimorum PectorumCœtui, ſive Civilis Prudentiæ, ſive Artis Salutaris, ſive Sapientiæ caſtra ſequantur, præſtare potero, illud omne bona fide iis jam offero, ac ſuo tempore lubens lætusque præſtabo.

DIXI.

NOTÆ.

Ad pag. 4.

(a) *Levi ſculptura*) quam Itali *mezzo rilieuo* appellant.

Ad pag. 5.

(b) *Sigillum*) Figuram iſtiusmodi Sigilli ſive Panis Sancti duplicem delineatam damus in Tabula ſub numero I. Confer de hoc & ſequentibus Goari Not. in S. Chryſoſtomi Miſſam, & Zimmerm. lib. *Fiunt non naſcuntur Chriſtiani* pag. 342.

(c) *Lanceam*) Figura II. eam tibi exhibet.

(d) *In Sancto Diſco*) Eum repræſentat Figura III. ubi notabis majorē illam panis particulā, quæ ad dextram Sigilli eſt, poſitam eſſe in memoriam B. Virginis Mariæ, reliquas novem ad ſiniſtrum latus in honorem Sanctorum, inferiorem majuſculam pro Sacerdote, & minuſculas pro ejusdem vel demortuis, vel adhuc viventibus amicis & conſanguineis.

(e) *Aſteriſcum*) ſive ſtellam, quam exhibet figura IV.

Ad pag. 6.

(f) *Flabello*) Figuram ejus vide ſub numero V.

(g) *Cochlearis parvuli*) quod figura VI. expreſſum eſt.

Ad pag. 7.

(h) *Creationes* ſive *Sanctorum* ſive *Beatorum*) Illæ Canonizationes, hæ Beatificationes proprie dicuntur. *Canonizationem* hæc præcedunt: 1. Regis cujusdā pro Canonizando, qui ante 50. aut minimùm 40. annos demortuus ſit, reiterata petitio. 2. commiſſio ad formandum proceſſum. 3. Inquiſitio in vitam & geſta Canonizandi. 4 Relatio commiſſionum. 5. Relatorum in Conſiſtorio examinatio. 6. Examinatorum, an Miracula mereantur appellari, ſine quibus nulla

Canoni-

Canonizatio procedit, diſcuſſio. 7. Secreta Conſiſtorii deciſio. 8. Canonizationis publica manifeſtatio. 9 Temporis, quo Canonizatio peragi debet, determinatio. Ipſa autem peractio publicæ ſolennitatis fit impenſis Regni illius, in quo natus fuit. Solennitatis concomitantia ſunt Genuflexio & Oratio pro evitando errore, & ut Deus corda illuminare velit tàm Papæ quàm Cardinalium; item Canonizati Publicatio cum Recitatione illius miraculorum, & Offertorium, quo Papæ præſentantur candelæ albæ cereæ, vinum in doliolo argenteo inaurato, panes & turtures in cavea. Fit etiam Celebratio Miſſæ in ejus honorem, & demum Aſcriptio in Matriculam Sanctorum, & Suſpenſio Vexilli in Ecclesia D. Petri.

Beatificatio in hoc diſtat à Canonizatione, quod nec tot ſolennia, nec ita accuratum proceſſum requirat, nec univerſalem, ſed ſolùm in particulari loco determinatum tribuat honorem. Vtraque non niſi à Papa conceditur; In hac quidem, ut Beatus N. appellari poſſit, & certo tempore ac loco Officium Miſſale illius celebretur memoriæ. *Sprengerus in Roma Nova p 114. 115.*

Anno 1675. qui erat Jubilæus, d. 21. Apr. ſive Domini a in Albis, *Joannis de Cruce*, Hiſpani, ex ordine Carmelitarum diſcalceatorum, Beatificatio fiebat hoc modo: Poſitis in Choro Baſilicæ D. Petri ritè organis, dum Muſicus concentus perſonabat, Clerici cum Cardinali quodam ſacris veſtibus & mitra inſtructo ſolenni pompa templum ingrediebantur, & in prædicto Choro omnibus conſidentibus, unus illorum conſcenſo ſuggeſtu, qui inter duo organa poſitus erat, Bullam Pontificis clara voce prælegebat, huius tenoris: Satis jam notum eſſe, quod Joannns de Cruce Hiſpanus vir fuerit valdè & doctus & pius. Non dubitare igitur Papam, illum ob virtutes tàm Theologicas quàm Morales in cœlo cum reliquis Electis jam triumphare; rogatum autem eo nomine ab Hiſpaniarum Rege, ut prædictum Joannem de Cruce in numerum Beatorum referret, eundem jam pro tali declaratum velle & poteſtatem facere, memoriæ ipſius altare in tribus locis erigendi. His dictis, extra templum, ut manifeſtatio Beati latè per Vrbem innoteſceret, ignis ſubdebatur vaſculis pulvere tormentario plenis, & velo pariter à pictura, in qua novus Beatus genibus flexis in habitu orantis extabat, remoto, populus omnis in genua procidebat, eumque adoratione venerabatur.

(i) *Agnus Dei*) Placentulæ illæ contra omnia mala Diabolica conferre

conferre creduntur. Conſecrantur à Pontifice anno ſui Pontificatus primo, & quovis poſtea Septennio. Nimirum poſtquam ille privatim cum aliquibus Cardinalibus peregit officium Miſſæ, petit Cameram Benedictionis, in qua indutus amictu, cingulo, ſtola & mitra, conſecrat aquam, & Cardinales ſacras monetulas in eam injectas extractasque detergunt, rurſus deinde à ſummo Pontifice benedicendas. *Sprenger* in Roma Nova p. 118. Anno 1675. d. 18. Apr. (erat Dies Jovis poſt Dominicam Reſurrectionis) fiebat ſecunda vice hæc ceremonia à ſolis Cardinalibus, qui albo linteo cincti cochlearia haud parvæ magnitudinis argentea tenebant, quibus placentulis illis aquam conſecratam affundebant. Scilicet hoc erat Agnos Dei lavare.

(k) *Roſæ & Gladii benedictionem*) In quarta Quadrageſimæ, Roſa, & in nocte Natalis Domini, à Papa benedicitur Gladius, ut hoc magnos Reges, Roſa verò Reginas & Principes matronas donet. Adi Caſal. de Ritib. Vet. Chriſtian. p. 336

(l) *Anni Jubilæi*) Qui vigilia Nativitatis Domini inchoatur, & finitur eadem vigilia ſequentis anni. Bonifacius IIX. anno M.CCC. primus Jubilæum inſtituit quolibet anno centeſimo, & viſitandas propoſuit Baſilicas Divorum Apoſtolorum Petri & Pauli. At Clemens VI. anno 1350. ſtatutum illud mox abrogavit, & centeſimum in quinquageſimum contraxit, adjiciendo ulterius Eccleſiam D. Joannis Lateranenſem. Denique Sixtus IV. anno 1475. Jubilæo annum vigeſimum quintum poſuit, adjecta ulterius Eccleſia D. Mariæ Majoris. Atque hic ultimus annorum numerus hactenus à Pontificibus obſervatus eſt, celebrante Jubilæum Clemente IIX anno 1599. Vrbano IIX. anno 1625. Innocentio X. anno 1650. & Clemente X. anno 1675. Atque hodiè viſitantes ad VII. Eccleſiarum (de quibus infra) aſtringuntur acceſſionem.

(m) *Excommunicamur*) Eodem, quo nos excommunicamur tempore Papa populo ſuo ſolennem dat benedictionem, quemadmodum etiam facere ſolet die Reſurectionis, & feſto Aſcenſionis Chriſti. Ubi quidem notandum, id quod de loco hujus ceremoniæ diximus, eſſe nimirum *porticum Baſilicæ D. Petri*, intelligendum eſſe de hodiernis Pontificibus: priores enim aliis in locis eam peregére, In porticu ſcilicet vel palatii Pontificialis, vel D. Petri in vinculis, ſive D. Marci, ſive D. Joannis, quem ultimum Sixtus V. ſpecialiter benedictionis in uſum extruxit.

(n) *Nummo aureo & argenteo*) Argentei figuram, quæ quidem cum aurei figura coincidit, æri incidi curavimus ſub num. VII.

(o) *Porta ſancta*) Hujus, apertæ tamen, faciem oſtendit nummus alter, inter Figuras locum tenens IIX. ſive ultimum. *Sancta* dicitur à Salvatore noſtro, cui Hieroſolymis ſæpius tranſitum præbuiſſe dicitur. Sunt quidem & alibi Portæ Sanctæ, nempe in Eccleſia D. Pauli, D. Joannis Lateranenſis, & D. Mariæ Majoris, ſed in hoc eſt differentia, quod Paulina à Decano Cardinalium, Lateranenſis, & Mariana à templorum iſtorum Archipreſbyteris, ſola autem Petrina ſive Vaticana ab ipſo Pontifice aperitur. Ubi hæ obſervantur ceremoniæ. Vigilia nativitatis Domini noſtri Pontifex per aliquot conclavia quum pedibus inceſſit, ſumitur pro more à Satellitibus ſuis, conſpiciendus in Sella ſua ordinaria. Proceſſio fit cum toto Clero; principaliores albo amictu incedunt, cereum candidum ardentem portantes, qualem & ipſe Papa gerit, in dextra habens annulum Piſatoris. Vbi ad portam appropinquat, reſumpto priùs quietis interſtitio, in genua procumbit, in præſentia ſui Patris Confeſſoris, preces aliquas fundens; quo facto reſurgit, capitque malleum aureum, & eo portam ter percutit, intra templum diſpoſitis, qui ad portam diruendam atque in terram dejiciendam parata habent inſtrumenta. Ad primum ictum altiùs Papa ita loquitur: *Aperite mihi portam Juſtitiæ*. reſpondet Capella: *Ingreſſus eam confitebor Domino*: Ad alterum ſonum: *Introibo domum tuam Domine*, recinente Muſicâ: *Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo*. Peracto tertio & ultimo pulſu, ita finit Papa: *Aperite portas, quoniã nobiscum eſt Deus*. Cùm reſponderunt modulantes: *Qui fecit virtutem Iſrael*, ruit porta, minutim confracta. Tum, tradito malleo aureo alicui è ſuis, Pontifex operto capite templum ingreditur, interque eundum recitat illa verba: *Domine exaudi orationem meam. Hæc eſt dies lætitiæ, quam nobis fecit Dominus, jubilemus & exultemus in illa*. Quod dum fit, omnes reliquæ Templi portæ clauſæ ſunt, populusq; ſuperſtitione cœcus catervatim ruit in lapides, ut ex his in memoriam Anni aliquos tollere, & ſacræ ſequentis ævi recordationi relinquere poſſit. Interim vexilla in apice muri Caſtelli S. Angeli volitant, tormentaque exploduntur bellica. *Sprenger in Roma Nova p. 124. 125.*

(p) *Eccleſiæ veteris Doctorum*) Quorum quidem ſtatura non eſt ea, quam habuerunt, ſed longè major & Coloſſiæa.

Ad pag

Ad pag. 8.

(q) *Septem Templorum viſitationes*) Sunt illa S. Petri, S. Pauli, Mariæ Majoris, S. Joannis Lateranenſis, S. Crucis in Jeruſalem, S. Laurentii extra Vrbis mœnia, & S. Sebaſtiani: pro quo ultimo, quia nimis eſt remotum, nec facilè ab omnibus uno die adiri poteſt, à nonnullis indultu atque privilegio Pontificis viſitatur Eccleſia S. Mariæ Populi.

(r) *Proceſſiones ſolennes*) Multæ quidem earum fiunt ſingulis annis, plurimæ autem & maximè conſpicuæ anno Jubilæo. Nam ipſi nonſolùm Prælati & aliæ perſonæ illuſtres, ſed Cardinales etiam, mandato quidem atque autoritate Capitis ipſorum, Papæ, peregrinis recipiendis obviam eunt, nec baculo minùs quàm habitu Peregrinantium ſumpto, eos ſolenniter in Vrbem, ejusque aliquod Xenodochium comitantur. Iidem cum Principibus viris eodem ſacco amicti nocturnis Hebdomadæ Sanctæ proceſſionibus adſunt, easque à cereorum ardentium copia & ingente, ſæpè cryſtallinorum, Candelabrorum machina pompâq; ſatis jam illuſtres, illuſtriores reddunt.

(s) *Scalam Sanctam*) Quæ marmorea eſt, & duo de triginta graduum, ducens in Sacellum D. Laurentii, inter appendices Baſilicæ Lateranenſis numerandum, & à ſanctis Reliquiis, quas continet, imprimis autem ab effigie, quam Pontificii à D. Luca delineatam, ab Angelo autẽ perfectam credunt, *Sancta Sanctorum* appellatũ. Scala illa Hieroſolymis, ad ædes Pilati fuiſſe, & Chriſtus per eam tractus, eandemque ſanguine è vulneribus rorante imbuiſſe dicitur. Cernere ſane adhuc guttas aliquot licet ſub crate ferrea: itaque pedibus calcare locum nefas; genibus nixi reptant per gradus, conceſſasque à Pontificibus indulgentias merent. *Pflaumerus* in Mercur. Ital. p. 136.

(s) *Ædicula Lauretana*) Aſſervari in ea creditur & monſtratur ferè quotidiè patina, è qua cibum ſumſerit Maria virgo; & panniculus veſtis Ejusdem, rubei coloris, ejusque & materiæ & texturæ, quam Itali *Ciambelloto* nominant.

Ad pag. 9.

(t) *Congregatione*) Depicta illa eſt in ſpatioſa tabula, quæ in Choro templi Cathedralis ſuſpenſa.

(u) *Lapis loquitur quadratus*) Exiguus is eſt, ſoleam pedis huma-

ni vix

vix ſuperans, operis teſſellati & varii coloris. Ibi ajunt Alexandrum III. Friderici Imperatoris cervicem pede compreſſiſſe: Quam hiſtoriam, ceu veram, prolixè defendit apud exteros æquè, ac in Patria noſtra celeberrimus D. *Wagenſeil* diſput. VII in Jus Publicũ p. 17.

(x) *Denuò depicta*) à Zuccaro quodam, & quidem (ſi rectè memini) ſub finem ſuperioris Seculi; prout ipſius artificis verba, picturæ ſubjecta, indicant; quæ tamen mihi jam non ſucurrunt.

Ad pag. 10.

(y) *Ex Inſcriptione*) Quæ ita habet:

Anno reparatæ Salutis CCCLIX.
Libero Pontif. Max. Conſtantio
Jmp.
Cum hæreticorum fraudibus ingemiſcens orbis terrarum
Se Arrianum eſſe miratus eſt
Ex quadringentis Epiſcopis ad Synodum Ariminenſem convocatis
Perpauci Orthodoxi in hunc locum ventitantes
Vt ſeorſim ab Arrianis ſacra facerent
Et Catholica Communione Catholicos impertirent
Occaſionem præbuerunt ut Vicus ipſe Catholica nuncuparetur
Cujus nominis rationem ac totius rei geſtæ memoriam

Cæſar

Cæſar Cardinalis Baronius Annalibus Eccleſiaſticis inſeruit.
Bernardinus Cardinalis Spada
Ad peregrinantium pietatem erudiendam
Amoremque ſuum erga Patriam Provinciam
teſtandum
Hoc poſito marmore indicavit.
Anno Domini MDCXXXVII.

Ad pag. 11.

(z) *Humilis originis ſua)* Ita exiſtimat *Caſalius* de Veter. Sac. Chriſtian. Ritib. pag. 321.

Ad pag. 12.

(aa) *Hiſtoria de Legione Fulminatrice)* Qui eam cernere cupit, adeat vel *Baronii* Annales, vel *Caſal.* de Vrbis ac Rom. olim Imp. Splend. p. 49. utrobique enim ære excuſam reperiet.

(bb) *Sanctoq́ Hieronymo)* Ita n. ipſe ſcribit Comment. in Ezech. c. 40. *Dum eſſem Romæ puer & liberalibus ſtudiis erudirer, ſolebam cum cæteris ejusdem ætatis & propoſiti, diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & Martyrum circuire, crebroq́ cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ, ex utraq́ parte ingredientium, per parietes habent corpora ſepultorum, & ita obſcura ſunt omnia, ut propemodum illud propheticum compleatur:* Deſcendunt ad infernum viventes, *&* *Pſal. 54.* *raro deſuper lumen admiſſum, horrorem temperet tenebrarum: ut non tam feneſtra, quàm foramen dimiſſi luminis putes: rurſumq́ pedetentim acceditur, & cæca nocte circumdatis, illud Virgilianum proponitur:* Horror ubique animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

(cc) *In & extra Vrbem)* In Vrbe ſub Baſilica D. Petri, extra Vrbem, ad S. Agnetem, ad S. Priſcillam, ad S. Pancratium, & ad S. Sebaſtianum.

(dd) *Ampitheatrum illud celebre)* Notandæ in eo ſunt duæ Inſcriptiones à Clemente factæ, quarum una picturæ Martyrum, cum ramis palmarum inter leones & tigres genibus innixorum, ſubjecta hæc eſt:

AMPHITHEATRVM. FLAVIVM.
NON. TAM. OPERIS. MOLE. ET. ARTIFICIO.
AC. VETERVM.
SPECTACULORVM. MEMORIA.
QVAM. SACRO. INNVMERABILIVM.
MARTYRVM.
CRVORE. ILLUSTRE.
VENERABVNDVS. HOSPES. INGREDERE.
ET. IN. AVGVSTO. MAGNITVDINIS. ROMANÆ. MONVMENTO.
EXECRATA. CÆSARVM. SÆVITIA.
HEROES. FORTITVDINIS. CHRISTIANÆ.
SUSPICE. ET. EXORA.
ANNO. JUBILÆI. MDCLXXV.

Altera diverſo latere poſita ita habet;

AMPHITHEATRVM. HOC. VVLGO.
COLOSSÆVM.
OB. NERONIS. COLOSSVM. ILLI.
APPOSITVM.
VERIVS. OB. INNVMERABILIVM. SS. MARTYRVM.
IN. EO. CRVCIATORVM. MEMORIAM.
CRVCIS. TROPHÆVM.
ANNO. JUBILÆI. MDCLXXV.

(ee) *Tam Candelabri aurei quam Tabularum Moſis*) De Candelabri aurei vecte calami, ſcyphi ſphærulæque ac lilia procedunt, ſex in utroque latere; tres Calami ex parte una, & tres ex altera, prorſus ut deſcribitur Exod. XXXVII, 18. 19. Calami autem illi non recta, ſed in rotundum ſive in forma dimidii circuli procedunt; ita ut ſecundum eorum par primo ſive ſummo ſit majus, & tertium ſive ultimum iterum majus ſecundo. Tabulæ autem Legis quadratæ ſunt longitudinis.

(ff) *Apoſtolorum Carcer*) Cujus portæ ſuperinſcriptum:

Nell'

NELL'ANNO DEL SIGNORE LXIX. DEL PONTIFICATO DI PIETRO XXV. E DELL'IMPERIO DI NERONE XIII. QUESTA E LA PRIGIONE TANTO CELEBRE DOVE I SS. APOSTOLI

PIETRO E PAOLO FVRONO TENVTI IX. MESI FINO AL GIORNO DEL LORO MARTIRIO.

Hoc eſt:

ANNO DOMINI LXIX. PONTIFICATVS PETRI XXV. ET IMPERII 31

NERONIS XIII. HIC EST CARCER ILLE ADEO CELEBRIS, VBI SS. APOSTOLI PETRVS ET PAVLVS CVSTODITI FVERVNT IX. MENSES VSQVE IN DIEM IPSORVM MARTYRII.

Et paullò ſuperius literis majuſculis hæc leguntur verba:

C. VIBIVS C. F. RUFINUS M. COCCEIVS M. F. NERVA COS. EX S. C.

(gg) *In Janiculo aut in eo Vaticani loco*) Conſule de hoc *Paulum Aringum* in Roma Subterran.

(hh) *Ad Aquas Salvias*) Hodie *Tres Fontes* dictas, qui quidem (ſi Pontificiis credimus) quum abſciſſum à cervice caput S. Apoſtoli ter ſaliens ter humum pulſaſſet, ſimul erupére. Idque etiam titulus frontiſpicio Eccleſiæ ibi conditæ impoſitus indicat: S. PAVLI APOSTOLI MARTYRII LOCVS VBI TRES FONTES MIRABILITER ERVPERVNT. PETRVS DIAC. CARD. ALDOBRANDINVS S. R. E. CAMERARIVS. A. D. MDIC.

Primus eorum dulcior lactis ſaporem aliqua ex parte reddit; cæteri quamvis haut longè à primo diſtent, paullò diverſum guſtui ſaporem afferunt. Cujus rei ea ratio ſolet afferri, quod ipſo primo fluxu lac vena dederunt, ac deinde Sanguinem. Ita quidem de iis ſcribit Cæſar Cardinalis Baronius in vaſto Annalium Eccleſiaſticorum opere ad A. C. 69. n. 13. Sed profectò nimis delicati ſit & præjudicio corrupti palati neceſſe eſt, qui aquas illas diverſi ſaporis ſibi perſuadeat. In ead. Eccleſia extat etiam columna marmorea, cui feriendum caput D. Apoſtolus impoſuiſſe narratur. Imò & hæc Epigraphe in ea legitur:

Columna

Columna
ſupra quam decapitatus
S. Paulus Apoſtolus.

(ii) *Petra Cajetana*) Ex Vrbe Cajeta in arcem aſcendentibus & inde ulterius progreſſis ocurrit primùm Eccleſia S. Trinitatis, mox Capella aliqua, cujus paries Spectatoribus, antequàm ad Petram admittat, hanc dat paræneſin:

Rumpe cor, O mortalis homo, velut ardua rupes (rumpitur)
In ara Crucis compatiare Deo.
O hominum durum genus! ardua ſaxa dehiſcunt:
Saxea corda hominum ſtant moriente Deo.
Vna fuit quondam hæc rupes, nunc diſſita; Montes
Exitium Domini cùm gemuêre ſui.
Durior es ſaxis, ferior feritate ferarum,
Sin lacrimis cernas hoc pietatis opus.

E Capella iſta egreſſos excipit maximæ altitudinis, ſed diſrupta atque adeò horrida & formidabilis aſpectu petra, perque fauces ejus in Scala lapidea nigra deſcenditur in alteram Capellam, immani Saxo illi impoſitam, quod revulſum à ſummo faſtigio quum rueret præceps, impactum hiantibus rupibus ac retentum inter inæquabiliter eminentes ſcopulos fuit; ubi etiam hodiè ſuſpenſum hæret, minaturque identidem ruinam, nec ruit. Atque ut loco major religio concilietur, veſtigium manus in petra illa monſtratur, incredulitatis ſignum: Ajunt enim fuiſſe nonneminem, qui adduci non potuerit, ut crederet, petram Chriſto patiente diſſiluiſſe, quin manu admota atque infixa dixiſſe: Tam hoc verum eſt, quàm figuram manus meæ in caute remanſuram. At dictum, factum; nam lapidem duriſſimum inſtar ceræ colliqueſcentem veſtigium manus impreſſæ, ita ut videtur, retinuiſſe. Quare & diſtichon hoc ei adſcribere haut ſunt veriti:

Improba mens verum renuit, quod fama fatetur
Credere; at hoc digitis Saxa liquata probant.

Magnum ſanè hoc, ni fictum, miraculum!

(kk) *Baccho*) Hodiè templum hoc S. Conſtantiæ, quæ ſub altari majore ſepulta, conſecratum eſt. Habet formam rotundam, æquè ut Pantheon, 24. Columnas, quæ horas diei, 12. fornices, qui menſes, & 4. portas, quæ anni partes denotabant. Lacunar muſivo opere vin-

re vindemiam veterum quaſi in tabula exhibet. Ext-
duo Candelabra marmorea levis Sculpturæ, & virum altitudin
quantia, idololatriæ paganæ haud contemnenda monumenta.
extra templum rudera Theatri Bacchi, in quo Bacchanalia c
brata.

(ll) *Pantheon*) Quid de eo notandum ſit, duæ illæ Inſcriptiones docent, quæ in veſtibulo Templi hodie leguntur:

Vrbanus VIII. Pont. Max.
Vetuſtas ahenei Lacunaris
Reliquias
In Vaticanas columnas &
Bellica tormenta conflavit
Vt decora inutilia
Et ipſi propè famæ ignota
Fierent
In Vaticano Templo
Apoſtolici Sepulchri ornamenta
In Hadriana arce
Inſtrumenta publicæ Securitatis.
Anno Domini MDCXXII.

Verùm tantum abfuit, ut hoc factum omnes approbârint, ut potiùs Pasquinus Vrbanum, neſcio an ſatis urbanè, correxerit, & ſale iſto, jam omnibus notiſſimo, perfricuerit:

Quod Barbari non fecerunt,
Fecerunt Barberini.

Altera Inſcriptio ita habet:

Pantheon

E Ædi-

Ædificium toto terrarum orbe
Celeberrimum
Ab Agrippa Auguſti genero
In . . è Jovi ceteriſque mendacibus Diis
A Bonifacio III. Pontifice
Deiparæ & SS. Chriſti Martyribus piè
dicatum
Vrbanus VIII. Pont. Max.
Binis ad campani æris uſum
Turribus exornavit
Et nova contignatione munivit.
Anno Domini MDCXXXII. Pontif. IX.

(mm) *Rubiconem*) Duplex ibi Inſcriptio, Vetus & Nova: Vetus his concepta eſt verbis:

Juſſu mandatuvé P. R. Coſ. Jmp. Trib. Mil. Tiron. Commiliton.
Armata quiſquis es Manipulariave Centurio, Tarmeve
Legionaria, hic ſiſtito, vexillum ſinito, arma deponito,
Nec citra hunc amnem Rubiconem ſigna, ductum
Exercitum commeatumve traducito. Si quis ergò hujusce
Juſſionis adverſus præcepta ierit feceritve, adjudicatus
Eſto Hoſtis P. R. ac ſi contra patriam arma tulerit,
Penateſq; è Sacris penetralibus aſportaverit. S. P. Q. R.
Sanctio plebiſciti S. Ve C. Vltra hos fines arma ac
Signa proferre liceat nemini.

Nova hæc eſt:

Rubiconem ponti ſubjectum tranſis Viator
Romano interdicto, Cæſaris auſu
Et adagio Jactæ aleæ celebratum.
Flumini

Catholica nunc
Innocent. X. Summo Pont.
Card. Donghio Legato
Anno MDC LIV.

(nn) *In Foro Ariminenſi lapis*) In cujus antica parte ſcriptum exſtat;

CÆSAR
DICT.
RVBICONE
SVPERATO
CIVILI BELLO
COMMILIT.
SVOS HIC
IN FORO AR.
ADLOCVT.

In Poſtica:

SVGGESTVM
HVNC
VETVSTATE
COLLAPSVM
COSS. ARIMINENS.
NOVEMB.
ET DECEMB.
cIↄ Iↄ IV.
RESTIT.

Ad pag. 13.

(oo) *Vt ſubſcriptus titulus*) Italicis quidem verbis:

Queſto

Quæ Latinè verſa ita ſonant;

Hoc eſt Talentum quod Cæſar Imperator dedit Piſis, quo menſurabatur cenſus, qui ei erat datus.

(pp) *Patavinum Prætorium*) Quo nullum in orbe eſt pulchrius, plumbo tectum, nullis columnis tignisve ſuffultum, latum pedes LXXXVI. longum CCLVI.

(qq) *Cineres Livii)* Loculus parieti, qui Occidentem ſpectat, incluſus, marmorea Hiſtorici imagine, & his verbis conſpicuus eſt:

V F
T. LIVIVS
LIVIÆ T. F.
QVARTA EL.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SVIS
OMNIBVS.

(rr) *Lapidem Ceſſionis Bonorum)* Habet ille formam incudis, & hanc pariter inſcriptionem:

LAPIS VITVPERII ET CESS. BONORVM.

(ſſ) *Roſtro)* Ne meo judicio id unicum, quod hodiè reperiatur, dixiſſe videar, haud gravabor Epigraphen hic apponere, qua id decoratur:

VETVSTIORIS HOC ÆVI ROMANI ROSTRVM
IN EXPVRGANDO PORTV ANNO 1597.
ERVTVM
VNICVM HVCVSQVE VISVM
EXIMIÆ IN RE NAVTICA GLORIÆ
DICAVERE CONCIVES.

(tt) *Vulgò ajunt)* Ab iſta vulgari fama decipi ſe quoque paſſus

eſt

quidem illis Senatus ſreq...
...nice verbis errorem commiſ...
mus, primum quoniam Legatos à Norimbe...
ſeverat; deinde quod eos miſſos dicit non præciſè ...
univerſum Leges petendi cauſa. Quem poſterioren...
corrigat præclari nominis JC.tus atque Academiæ n...
Decus, Scipio Gentilis, alterum tamen de miſſis Legat...
fugere potuit; hæc namque ejus ſunt verba in Lau...
Hier. Baumgartneri p. 13. *Quid Senatus Norimbergenſis ... ipſe quoq; per Legatos publice miſſos Legum deſcriptionem ante complures annos à magno illo & ſapientiſſimo Senatu Veneto petivit, atq; in ſuam Remp. recepit, tametſi non omnes Leges, ut infinitè P. Bembus ſcribit, non ſine laudibus hujus civitatis, ſed eas ferè, quæ ad tutelas pertinent, ut ego accepi, deſcripſerunt, iisq; ſemper deinceps uſi fuerunt, Tutelari etiam electo conſtitutoq; Collegio.*

(uu) *Nec qui de publicis Venetorum picturis*) Eſt is *Marcus Boſchinus*, qui libro ſuo hunc fecit titulum: *Le Ricche Minere della Pittura Veneziana.* Agens ille *nel Seſtier di S. Marco*, in regione S. Marci, de Picturis Palatii Ducalis, & pag. quidem IX. de picturis aulæ quatuor portarum, ſic ſcribit: *Continuamo à godere delle pitture di queſta maeſtoſa Sala, e paſſiamo le fineſtre, che guardano ſopra il Cortile, che troueremo il Sereniſſimo nel Collegio, che dà l' audienza ad alcuni Ambaſciatori dello Stato: & è rappreſentato dà Carletto Calliari, figlio del gran Paolo Veroneſe.* i. e. *Fruamur ulterius picturis regiæ hujus aulæ, & tranſeamus feneſtras, quæ proſpiciunt in atrium, ibi reperiemus Sereniſſimum* (Ducem) *in Collegio, audientiam facientem nonnullis Legatis Status: idq; pictum eſt à Carletto Calliari, filio magni illius Pauli Veronenſis.*

Ad pag. 14.

(xx) *Niſi ipſe autores*) Qui ſunt *Zeillerus* in Itinerario, *Pflaumern* in Mercurio Italico, & inprimis *Ferr: Loffredus* in libello Italico Neapoli excuſo, cui titulus: *Le Antichità di Pozzuolo e luoghi convicini.* Subjunctus autem ille eſt *Sebaſtiani Bartoli* Tractatui itidem Itali-

eri poſteri
veſtra res agitur
facem præfert diei, nudius perendino.
Advortite.
icies ab ſtatu Solis nî fabulatur Hiſt o ria
ârſit Veſævus
.mmani ſemper clade hæſitantium
Ne poſthac incertos occupet moneo.
Vterum gerit mons hic
Bitumine, alumine, ferro, ſulphure, auro, argen to,
Nitro, aquarum fontibus gravem
Serius ocyus igneſcet pelagoque influente pariet.
Sed ante parturit
Concutitur concutitque ſolum
Fumigat coruſcat flammigerat
Quatit aerem
Horrendum immugit, boat, tonat, arcet finibus accolas
Emicat dum licet.
Jam jam enititur, erumpit, mixtum igne lacum evomit
Præcipiti ruit ille lapſu, ſeramque fugam prævertit.
Si corripit, actum eſt. Periiſti.
Anno Sal. 1631. 16. Cal. Jan.

Philippo IV. Rege
Emanuele Fonſeca & Zunica Comite Montis Regii
Pro Rege
Repetita ſuperiorum temporum calamitate ſubſidiisque calamitatis

Humanius

monis [illegible]

(zz) *Thermæ Bajenſes*) Eas à Barbaris vaſtata-
cus III. Imperator Suevus, & Rex Neapolitanus,
ſti [illegible] &c, ne unquam memoria earum deleretur,
bri tùm Poëtæ Siculo, *Alcadino*, ut cujusq; nomen, &
atque efficaciam ſive virtutem verſu complecteretu-
am laudabiliter præſtitit, ſicut libellus ipſius teſtatur
hoc eſt:

Inter opes operum D E V S eſt laudandus in illis,
In quibus humanæ deficit artis opus.
Res ſatis eſt dictu mirabilis, horrida viſu:
A Phlegetonteo provenit amne ſalus.
Nam quæ defunctos aqua fervens urit in imis,
Hæc eadem nobis miſſa miniſtrat opem.
Cætera cùm fictis curentur regna Syrupis,
Balnea quæ curant, Terra Laboris habet.
Vos igitur quibus eſt nullius gutta metalli,
Quærite, quæ gratis auxilientur aquæ.
Quarum virtutes, & nomina, maxime Cæſar,
Præſens pro mira laude Libellus habet.

(aaa) *Inſcriptiones*) Fortè illæ non aliæ fuerunt quàm verſus Alca-dini; nullum enim eſt dubium, Bajanas thermas initiò non tam fuiſ-ſe deſtinatas bono publico, quàm delicias præbuiſſe Principibus Nobilibusque Romanis: nec ullum proferri poteſt documentum à temporibus Monarchiæ Romanæ uſque ad Henricum III. Thermas illas Inſcriptionibus fuiſſe ornatas. Certè invidia Medicos Salernitanos non prius occupavit, quàm Alcadinus ipſarum virtutes, juſſu quidem & auſpiciis Auguſti illius, propalaſſet.

(bbb) *Tres*) Nomina eorum ſunt hæc: Antonius Sulimela, Philippus Capograſſus, & Hector de Prochyta.

(ccc) *Eosq; vivos abſorpſit*) Inter Inſulam Capreas & Promontorium Minervæ.

enim anno, ... um ...
Venetiis duo erant, qui magna cum admiratione
in Chriſtum ſequentium, nec ineloquentium,
dixerunt, eoque majorem laudem ſunt promeriti,
ris, ſed mercaturæ operam dediſſent. Ita ut nihil ali-
oſſit in his eorumque ſimilibus, quàm ut eloquenti-
eliorem religionem conferrent atque adhiberent.

(eee) *Qui in Concionibus ſuis à fabulis abſtinent)* Inter hos laudandi meritò ſunt *Arragonius* Venetus, Sodalitii, nî fallor, Somaſcorum, *Pallavicinius* Neapolitanus, Societatis Jeſu, & ante omnes Fr. *Angelus Vincentius Guinigi* Lucenſis, Dominicanus, quorum conciones dignæ eſſent, quæ typis excuderentur.

Ad pag. 19.

(fff) *Bibliotheca publica)* *Bibliotheca D. Marci* continet libros Petrarchæ & Beſſarionis, magni meritò æſtimatos. *Ambroſiana* cœpta à S. Carolo Borromæo, & continuata ab ipſius Conſangvineo, Cardinali Friderico, multa præclara cimelia cuſtodit. *Laurentiana* initium ſuum habuit à Laurentio de Medicis, incrementum à Clemente VII. & perfectionem à Coſmo Magno Hetruriæ Duce ejusque Sereniſſimis Succeſſoribus. Abundat libris Græcis, Latinis, Hebraicis, Chaldaicis & Arabicis MSS.tis, nec ipſa minùs, quàm *Medicæa* (per quam illam intelligo, quæ eſt in Palatio MAGNI DVCIS) Bibliothecario gaudet Antonio Magliabechio, ipſo ἐμψύχῳ βιβλιοθήκῃ. *Vaticana* & proprio theſauro dives, & ſpoliis Palatinæ ſive Heidelbergenſis onuſta eſt. Ad ea pertinet Codex MS.tus, hoc titulo: *Biblia Sacra Hiſtorica*, Cujus calci adjecti Germanica lingua rhythmi ſequentes:

O GOTT durch deine Güte
Beſchehr uns Kugl und Hüte
Mantel und Röck
Geiß und Böck/

Schaaf

Qui quidem communiter Lu
manus Lutheri eſt, nec ille unquam a
Grammaticæ & Orthographiæ, ut indoctus ...
[illegible]iptor : Adde, quod ipſe Subbibliothecarius mihi
[illegible]tis Lutheri non niſi unicum in tota Vaticana ex-
iguum in forma quarta. Illud autem, in quo rhy
guntur, integri folii habet altitudinem. Vnde ja...
quo jure quave injuria Beatus Vir verſuum iſtorum Scriptor atque
Auctor dicatur.

Quum occaſione Notæ hujus, Romam iterum delati ſimus, placet,
antequam inde abeamus, aliam Obſervationem annectere, natam è
Bulla Pontificia, quotannis die Viridium recitari ſolita, qua ſuprà p. 7.
diximus nos excommunicari. Bullam iſtam in Latino idiomate 41
[illegible]ntifex appellat *Literas Proceſſus*; atque inter alia ibi hæc leguntur
verba; *Excommunicamus & anathemizamus, ex parte Dei omnipo-
tentis, Patris. & Filii & Spiritus Sancti, auctoritate quoq; Beato-
rum Apoſtolorum Petri & Pauli, ac Noſtra, quoscunq; Huſſitas, Wich-
lephiſtas, Luteranos, Zuinglianos, Calviniſtas, Vgonottos, Anabapti-
ſtas, Trinitarios & à Chriſtiana fide Apoſtatas, & omnes ac ſingulos
alios Hæreticos, quocunq; nomine cenſeantur, & cujuscunq; ſectæ exi-
ſtant.* — Jam mirum alicui videatur, cur Trinitarii Hæreticis accen
ſeantur, ſi Trinitarii ſůt, qui tres in Vna Eſſentia Divina perſonas con
fitentur; hoc enim modo Pontifex ſeipſe cũ ſequacibus ſuis excom-
municaret; quoniam cum Eccleſia ſua articulo de Trinitate ipſemet
ſubſcribit. Atque hoc Argumentum adeò eſt ſpecioſum, ut quum
Noſtratium quidam primariis Sacerdotibus inclytæ alicujus in Italia
civitatis id objiceret, tempúsque cogitandi ſat longum daret, ııı
exinde ſe extricare haud potuerint. Tandem verò ad Jeſuitas,
quaſi ad Triarios, res pervenit, quorum unus primò quidem nihil
biduo autem pòſt ita reſpondit: per *Trinitarios* ibi intelligi, non
ab Anti-Trinitariis ſic appellentur, Pontificios nimirum
theranis, Calvinianis, Anabapti

Bulla quoque Pontificia , du-
...,hac quidem in parte, à magno libera-

Ad pag. 21.

- *meus hoc in loco Collegas*) Qui ſunt D. MAVR
NNVS tum Botanices & Anatomiæ, hodiè Bo-
...irurgiæ, M. JOAN. PAVLVS FELWINGER, tum Logices & Metaphyſ. jam Logic. & Politices, & MATTHIAS KOENIG, olim Græcæ Linguæ,nunc & Pœſeos Profeſſor, Viri de ſtudioſa Juventute & Orbe Erudito, quem ſcriptis præclariſſimis juverunt, optimè meriti.

(hhh) *Vnum ex illis tribus*) FELWINGERVM, quem Academiæ jam Seniorem, cum prædictis duobus, & reliquis etiam Profeſſoribus, Collegis meis plurimùm honorandis, Divina Clemen-
non hujus tantùm Vniverſitatis, ſed totius Rei publicæ Literariæ bono, diu ſervet ac felicitet!

FINIS.

In gratiam BENEVOLI LECTORIS, & ne vacua relinqueretur hæc pagina, viſum eſt, ex Inſcriptionibus Romanis recentioribus, duas heic apponere. Quarum altera monumento Alexandri III. Pont. Max. quod ferè in medio Baſilicæ Lateranenſis erectum, ipſiusque & Alexandri VII. Succeſſoris inſignibus ornatum eſt, ſubjecta ita habet:

ALEXAN-

99 956813

43

PLV
V

Mei